

ნანა უზნაძე*

შეფასებითი და ხელშეწყობი მედიაციის კონსაბტუალური მოდელები და თანმდები ეთიკური გამოწვევები

ხელშეწყობი და შეფასებითი მედიაციის მოდელები ყველაზე გავრცელებულ ორ მიდგომას წარმოადგენს მედიაციის თეორიასა და პრაქტიკაში, რომელთა მოქმედების განსხვავებული მექანიზმი მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მედიაციის პროცესსა და მის შედეგებზე. წინამდებარე ნაშრომი განიხილავს მოდელების თეორიულ საფუძვლებს, მათს მოქმედებას პრაქტიკაში და თანმდევ ეთიკურ გამოწვევებს.

ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია იმაზე, თუ რა ზეგავლენა შეიძლება ჰქონდეს მედიატორის მიერ გამოყენებულ სტილს მხარეთა ავტონომიაზე, მათს პროცედურულ გარანტიებსა და პროცესის შედეგებზე. მედიატორი უამრავ დილემას შეიძლება აწყდებოდეს პროცესის მიმდინარეობისას, რადგანაც იგი ვალდებულია ხელი შეუწყოს მხარეთა ინფორმირებულ გადანაცვეტილებას იმგვარად, რომ მის ნეიტრალობას ჩრდილი არ მიადგეს, იმავდროულად, მედიატორმა უნდა უზრუნველყოს ხარისხიანი პროცესი, მხარეთა მიერ საკუთარი ავტონომიის ფარგლებში მოქმედების შესაძლებლობა და ყველა პროცედურული გარანტიით სარგებლობა, რომელსაც მათ მედიაციის პროცესი სთავაზობს. ყურადღებას იმსახურებს ისიც, თუ როგორ შეესაბამება შეფასებითი და ხელშეწყობი მედიაციის მოდელები მედიაციის ეთიკის კოდექსებით დამკვიდრებულ სტანდარტებს, უთანხმოების გადანაცვეტასა და სამართლიანობის შენარჩუნებას შორის ბალანსის გათვალისწინებით. აღნიშნულის გააზრება არსებითია იმის უზრუნველსაყოფად, რომ მედიატორები შეინარჩუნებენ ეთიკურ სტანდარტებს და, იმავდროულად, ეფექტურად გაუძღვებიან მხარეებს მოლაპარაკებისკენ.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია სწორედ ზემოაღნიშნული საკითხების მიმოხილვა და, აგრეთვე იმის შეფასება, თუ როგორ ჰპასუხობს მედიაციის თანამედროვე პრაქტიკა ამ გამოწვევებს.

საკვანძო სიტყვები: ხელშეწყობი მედიაცია, შეფასებითი მედიაცია, მედიაციის ეთიკა, მედიატორის ნეიტრალობა, მხარეთა ავტონომია, ინფორმირებული გადანაცვეტილება, ხარისხიანი პროცესი.

I. შესავალი

მედიაცია მისთვის დამახასიათებელი მრავალი ღირებულების გამო დღეს დავის გადანაცვეტის ერთ-ერთ ყველაზე ეფექტურ მექანიზმად გვევლინება. იმ უპირატესობათა შორის, რომელიც მედიაციას ყველაზე მიმზიდველს ხდის, აუცილებლად უნდა გამოიყოს ის ფაქტი, რომ მედიაცია არის უსაფრთხო, მხარეების ინტერესებზე მორგებული და მხარეების პროცესი, რომელიც შესაძლებლობას აძლევს მათ მიიღონ ინფორმირებული გადანაცვეტილება სამართლებრივი შედეგების სწორი, ობიექტური გაანალიზებით, ობიექტური გააზრებით, რაც ხელს უწყობს კეთილგონივრულ გამოსავალს თითოეული მათგანისთვის. პროცესის შედეგის კონტროლის შესაძლებლობის მხარეებისთვის

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, „გლობალ ქლინიკალ თრაიალს ჯორჯია“-ს დირექტორის მოადგილე, საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის სერტიფიცირებული მედიატორი.

გადაცემა სწორედ ის ფაქტორია, რაც გამოარჩევს მედიაციას დავის გადაწყვეტის სხვა მექანიზმებისაგან.

მედიაციის წარმატება „მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია როგორც სისტემის მიერ დადგენილ მედიაციის პროცესის მომწესრიგებელ ნორმებზე, მედიატორის კვალიფიკაციასა და უნარებზე, ასევე, მის მიერ პროცესის მსვლელობისას გამოყენებულ სტილსა და მიდგომებზე.“¹ ცალკეული პროცესი შესაძლოა ინდივიდუალურ მიდგომას მოითხოვდეს მედიატორის მხრიდან, შესაბამისად, მედიატორის ტექნიკები, სტილი და მეთოდები არ არის ფიქსირებული² და იცვლება დავის თავისებურებიდან გამომდინარე.³ მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის გზაზე მრავალ შეკითხვაზე პასუხის გაცემამ მოუწიათ პროფესიის წარმომადგენლებს, მათ შორის, ერთ-ერთი მთავარი კი ის იყო, თუ რა მოცულობით უნდა მოწესრიგებინა კანონმდებლობას აღნიშნული პროცესი.⁴ ამ შეკითხვაზე პასუხის გაცემა არც თუ მარტივი დავალება იყო გამომდინარე იქიდან, რომ მედიაციის ხიბლი სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ არაფორმალური და მოქნილი პროცესია, ზედმეტმა წესებმა კი შესაძლოა საკანონმდებლო ჩარჩოში მოაქციოს და სასამართლო პროცესს დაამსგავსოს მისი მსვლელობა.⁵ შესაბამისად, მეტწილად, მედიაციის მომწესრიგებელი (მათ შორის, საქართველოს) კანონმდებლობა მხოლოდ პროცესისთვის დამახასიათებელ ძირითად ასპექტებს განსაზღვრავს,⁶ დანარჩენის „რეგულირებას“ კი პროცესის მმართველს, მედიატორს მიანდობს.

სტანდარტული განსაზღვრებით, მედიაცია არის მხარეთა თანამშრომლობაზე დაფუძნებული პროცესი, რომელსაც უძღვება ნეიტრალური მესამე პირი და რომელიც ეხმარება მხარეებს მივიდნენ დავის ისეთ გადაწყვეტამდე, რომელიც თითოეული მათგანისთვის მისაღები იქნება, თანაც იმგვარად, რომ თითოეული მათგანი ფლობდეს ინფორმაციას მათი გადაწყვეტილების სამართლებრივ შედეგებზე. მიუხედავად იმისა, რომ პროცესის მთავარ დანიშნულებასა და მიზნებზე თითოეული მედიატორი ცალსახად თანხმდება, პრაქტიკამ აჩვენა, რომ მედიატორებს განსხვავებული მეთოდები შეიძლება ჰქონდეთ, თუ როგორ უზრუნველყოფენ ამ მიზნების მიღწევას. სწორედ იმ სტილისა და მეთოდების შეფასებით, რომელსაც პრაქტიკოსი მედიატორები იყენებენ, სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოყოფენ ხელშემწყობი და შეფასებითი მედიაციის მოდელებს, რომლებიც იმის მიხედვით დიფერენცირდება, თუ რა განსაზღვრავს მედიატორის მიდგომას მედიაციის პროცესის მიმართ და როგორ აღიქვამს საკუთარ როლს, მხარეთა დამხმარედ, რომლის მთავარი დანიშნულებაცაა მხარეთა რეალური ინტერესებისა და საჭიროებების გამოკვლევით ხელი შეუწყოს მოლაპარაკების მიღწევას თუ პირად, რომლის დანიშნულებაცაა სწორი წარმოდგენა შეუქმნას მხარეებს დავის დასრულების პერსპექტივაზე, სამართლებრივი რისკების შეფასებით.

მიუხედავად იმისა, რომ მედიაცია არ ეყრდნობა სამართლებრივ ფაქტებსა და მტკიცებულებებს, არსებითია, რომ მხარეებმა მიიღონ ინფორმირებული გადაწყვეტილება, რაც თავისთავად მოიცავს სამართლებრივი რეალობის სწორად აღქმას, თუმცა გულისხმობს კი ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების ხელშეწყობა მედიატორის მხრიდან იმას, რომ თვითონ გახდეს სამართლებრივი პროგნოზის მდგენელი ან სამართლებრივი კონსულტანტი, თუნდაც იმ შემთხვევაში, როდესაც ორივე მხარე თანხმდება მისი მხრიდან ასეთი როლის შეთავსებაზე? სად გადის ზღვარი მხარის თვითგამორკვევის ხელშეწყობასა და მედიატორის მიუკერძოებლობისა და ნეიტრალობის

¹ ნულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თსუ-ის გამომცემლობა, თბ., 2016, 43.

² Kidner, J., The Limits of Mediator Labels: False Debate between Facilitative versus Evaluative Mediator Styles, Windsor Review of Legal and Social Issues, vol. 30, 2011, 167.

³ ნულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თსუ-ის გამომცემლობა, თბ., 2016, 43.

⁴ Alfini, J.J., Barkai, J., Baruch Bush R., Hermann M., Hyman J., Kovach, K., Liebman, C., Press Sh., Riskin, L. L., What Happens When Mediation is Institutionalized?: To the Parties, Practitioners and Host Institutions, Ohio State Journal on Dispute Resolution, Vol. 9:2, 1994, 319.

⁵ ყანდაშვილი ი., მედიაცია – დავის გადაწყვეტის ეფექტური საშუალება, პრაქტიკული სახელმძღვანელო, თბ., 2022, 51.

⁶ ბათიაშვილი ი., მედიაციის პროცესი, მისი პრინციპები და გამოწვევები საქართველოში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2022“ (ორენოვანი გამოცემა), თსუ-ის გამომცემლობა, Vol.11, №1, 2022, 14.

ვალდებულებას შორის, მხარის მიერ ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების უზრუნველყოფასა და მხარის ავტონომიის დაცვას შორის, არსებობს თუ არა მედიაციის პრინციპების იერარქია და როგორ უნდა მოიქცეს მედიატორი, რომ იყოს მხარის ავტონომიაზე დაფუძნებული პროცესის ეთიკური ურღვევობის გარანტი?⁷ ეს დიქტომია მედიაციის მოდელებს შორის რეალურია თუ არსებობს პრაქტიკის სხვაგვარად გაანალიზების გზებიც?⁸

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია იმსჯელოს ზემოაღნიშნულ შეკითხვებზე, შეაფასოს ხელშეწყობი და შეფასებითი მედიაციის კონცეპტუალური მოდელები, გაანალიზოს როგორია მათი გავლენა ისეთ მნიშვნელოვან ასპექტებზე, როგორებიცაა მხარის ავტონომია, სამართლიანი პროცესი, მედიატორის ნეიტრალობა და მიუკერძოებლობა და, განზოგადებულად, მედიაციის, როგორც ინსტიტუტის არსი.

II. მოდელების ზოგადი მიმოხილვა

მედიაციის ინსტიტუტის ფორმირების პროცესში დავის გადაწყვეტის ამ მექანიზმის არსის ტრადიციული გაგება მოიაზრებდა მედიატორის, როგორც ნეიტრალური, დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი გარეშე პირის ხელშეწყობა როლს მოლაპარაკების წარმოების პროცესში,⁹ თუმცა დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის მეთოდების განვითარებასთან ერთად უფრო და უფრო მეტი პირი მოითხოვდა სამართლებრივ შეფასებას საკუთარი მედიატორებისგან,¹⁰ რაც, გარკვეული თვალსაზრისით მედიატორებს შორის იურისტების დომინირებული როლითაც იყო განპირობებული,¹¹ შესაბამისად, მხარეებსაც ჰქონდათ განცდა, რომ მედიატორის დანიშნულებას მედიაციის პროცესში სწორედ რომ სამართლებრივი შედეგების ანალიზი წარმოადგენდა. აღნიშნულმა გამოიწვია აცდენა მედიაციისა და მედიატორის როლის თეორიულ იდეალებსა და პრაქტიკას შორის, რამდენადაც თეორიის მიხედვით მედიატორი არ არის პირი, რომელიც გასწევს სამართლებრივ კონსულტაციას და წინასწარ განჭვრეტს დავის სამართლებრივ შედეგებს, ამასთან, მედიაციის მთავარი დანიშნულება მხარეთა ინტერესებისა და საჭიროებების გამოკვლევაზე დაფუძნებული შეთანხმების მიღწევაა და არა სამართლებრივი მოცემულობის გაანალიზებით დავის გადაწყვეტა.¹² შესაბამისად, იმის გათვალისწინებით, თუ როგორ აღიქმებოდა მედიატორის როლი¹³ და მის მიერ განხორციელებული ინტერვენციები, მკვეთრი ხაზი გაივლო მედიაციის ორ მოდელს შორის,¹⁴ რომლებიც შემდგომში ხელშეწყობი და შეფასებითი მედიაციის სახელწოდებით მოგვევლინა, აღნიშნული მოდელების ავტორი კი პროფესორი ლეონარდ რისკინია, რომელმაც პრაქტიკოსებსა და თეორეტიკოსებს შესთავაზა მედიატორის სტილის კლასიფიცირების სისტემა¹⁵ და შეიმუშავა ცხრილი, რომელიც „მედიაციის მიდგომების კატეგორიზაციის ყველაზე გავრცელებულ მეთოდად გადაიქცა, [...] ასევე ათვლის წერტილი გახდა აკადემიური დებატებისთვის მედიაციის ბუნების თაობაზე.“¹⁶

ლეონარდ რისკინი შეეცადა შეეფასებინა მედიატორების მიდგომა პრობლემების მიმართ ფართო უნდა ყოფილიყო თუ ვიწრო, შესაბამისად, მედიატორს უნდა წარმოედგინა შეფასებები და შეთავაზებები თუ ხელი შეეწყო მოლაპარაკებისთვის სამართლებრივი რისკების ანალიზის გარე-

⁷ ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადი, მესამე გამოცემა, 2022, 88-95.

⁸ Anderson D. Q., Facilitative Versus Evaluative Mediation – Is There Necessarily a Dichotomy?, Asian Journal on Mediation, 2013, 66.

⁹ Munjal, D., Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 70.

¹⁰ Catanzaro, T., Improving Evaluation in Mediation: How Predictive Analytics Can Be Used to Improve Evaluative Mediation, American Journal of Mediation, Vol. 15, 2022, 96-97.

¹¹ წულაძე ა., „სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში“, სადისერტაციო ნაშრომი, თსუ-ის გამომცემლობა, თბ., 2016, 43.

¹² Riskin L. L., Retiring and Replacing the Grid of Mediator Orientations, Alternatives Vol.21, №4, 2003, 71.

¹³ Riskin L. L., Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives Vol. 12, №9, 1994, 112.

¹⁴ Munjal, D., Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 70.

¹⁵ Riskin L. L., Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives Vol. 12, №9, 1994, 111.

¹⁶ Riskin L. L., Replacing the Mediator Orientation Grids, Again: Proposing a “New New Grid System”, Alternatives, Vol.23, №8, 2005, 127.

შე?¹⁷ „ვინრო მიდგომის“ მედიატორი მიიჩნევს, რომ მისი როლია მხარეებს ტექნიკური პრობლემის გადაჭრაში დაეხმაროს, მაშინ, როდესაც „ფართო მიდგომის“ მედიატორი თვლის, რომ მედიაციის დანიშნულება ბევრად მეტია, ვიდრე სამართლებრივი დავის გადაჭრა და ის საკუთარ როლს მხარეთა ხელშეწყობაში ხედავს, რომ გააანალიზონ და სრულყოფილი საკუთარი ინტერესები.¹⁸ სწორედ აღნიშნული მიდგომების დიფერენცირებით ჩამოყალიბდა შეფასებითი და ხელშეწყობითი მედიაციის მოდელები.

თანდათანობით, მედიაციაში მედიატორის მიერ გამოყენებული სტილის განვითარების შესაბამისად თეორიაში ჩამოყალიბდა ე.წ. „ტრანსფორმაციული“ („გარდაქმნითი“) და „ნარატიული“ მედიაციის მოდელები.¹⁹ გარდაქმნითი, ანუ პრობლემის გადაჭრაზე ორიენტირებული მედიაციის მოდელი პროფესორებმა, ბუშმა და ფოლჯერმა განავითარეს,²⁰ რომლის თანახმადაც „მედიაციას აქვს პოტენციალი, რომ შეცვალოს ადამიანები [...] და ადამიანური პრობლემიდან სამართლებრივ პრობლემად გადაქცეული დავა [...] უკან, ისევ ადამიანურ პრობლემად გარდაქმნას“²¹, კონფლიქტის დესტრუქციული ხასიათი კონსტრუქციულ დიალოგად აქციოს,²² აგრეთვე, მხარეთა ინტერესებისა და საჭიროებების არა მარტო გამოკვლევით, არამედ მოდავე მხარეებისთვის ერთმანეთის პერსპექტივით დანახული მოცემულობის წარმოჩენით პირველ რიგში დანმინდოს მძაფრი ნეგატიური დამოკიდებულებები და გარდაქმნას ისინი პოზიტიურ ურთიერთობად, ამასთან, აღჭუროს ისინი პროცესის კონტროლის მაქსიმალური შესაძლებლობით.²³ აღნიშნულის გათვალისწინებით გარდაქმნითი მედიაციის მოდელი თერაპიული ხასიათით გამოირჩევა, ვინაიდან მისი მთავარი დანიშნულება ურთიერთობების შენარჩუნებაა.²⁴ რაც შეეხება ნარატიულ მედიაციას, აღნიშნული მოდელი ჯონ უინსლეიდისა და ჯერალდ მონკის მიერაა შემუშავებული,²⁵ რომლის მიხედვითაც, ვინაიდან შეუძლებელია მხარეთა მონათხრობი სრულიად ობიექტური იყოს,²⁶ „მედიატორი მხარეებს ეხმარება ჩამოაყალიბონ მათი პერსპექტივა დავაზე მათი „მონათხრობის“ ან „მნიშვნელობის“ შეგოების გამოვლენით და არა „ფაქტებზე“ აქცენტირებით.“²⁷

ვინაიდან წინამდებარე ნაშრომის მიზანია ხელშეწყობითი და შეფასებითი მედიაციის მოდელების მიმოხილვა, აქცენტი სწორედ მათს ანალიზს დაეთმობა მედიაციის ეთიკასთან კავშირში.

¹⁷ Riskin L. L., Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives Vol. 12, №9, 1994, 111.

¹⁸ იხ. იქვე. იხ. აგრეთვე: წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თსუ-ის გამომცემლობა, თბ., 2016, 44.

¹⁹ Riskin L. L., Decisionmaking in Mediation: The New Old Grid and the New New Grid System, Notre Dame Law Review, Vol. 79, №1, 2003, 24.

²⁰ იხ. იქვე.

²¹ Alfini, J.J., Barkai, J., Baruch Bush R., Hermann M., Hyman J., Kovach, K., Liebman, C., Press Sh., Riskin, L. L., What Happens When Mediation is Institutionalized?: To the Parties, Practitioners and Host Institutions, Ohio State Journal on Dispute Resolution, Vol. 9:2, 1994, 315. „ადამიანების უმრავლესობას არ აქვს სამართლებრივი დავები, არამედ, მათ შეიძლება ჰქონდეთ ფაქტობრივი, ემოციური და პროცედურული დავები. ადვოკატები და სასამართლოები თარგმნიან „ადამიანურ“ დავებს როგორც სამართლებრივს, გადაჭრიან ამ უკანასკნელს და ისე იქცევიან, თითქოს მათი გადანყვეტა „ადამიანურ“ დავასაც წყვეტდეს.“ დამატებით იხ.: Zumeta Z., A Facilitative Mediator Responds, Journal of Dispute Resolution, vol. 2000, no. 2, 2000, 337.

²² Lande J., Real Mediation Systems to Help Parties and Mediators Achieve Their Goals, Cardozo Journal of Conflict Resolution, Vol. 24, 2023, 352

²³ წულაძე ა., „სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში“, სადისერტაციო ნაშრომი, თსუ-ის გამომცემლობა, თბ., 2016, 43.

²⁴ ტყემალაძე ს., მედიაცია საქართველოში: ტრადიციიდან თანამედროვეობამდე, თბ., 2016, 11.

²⁵ Riskin L. L., Decisionmaking in Mediation: The New Old Grid and the New New Grid System, Notre Dame Law Review, Vol. 79, №1, 2003, 24.

²⁶ Hansen T., The Narrative Approach to Mediation, 2003, <<https://mediate.com/the-narrative-approach-to-mediation/>> [07.11.2024].

²⁷ Winslade J., Monk G., Narrative Mediation: A New Approach to Conflict Resolution, 2000, 125-126, მითითებულია ნაშრომში: Riskin L. L., Decisionmaking in Mediation: The New Old Grid and the New New Grid System, Notre Dame Law Review, Vol. 79, №1, 2003, 24.

1. ხელშეწყობი მედიაცია

ხელშეწყობი მედიაცია კლასიკური,²⁸ ყველაზე ფართოდ გავრცელებული მოდელია,²⁹ რომელიც „მედიატორის ფუნდამენტურ როლად მხარეთა შორის კომუნიკაციის ხელშეწყობას მოიაზრებს. ხელშეწყობი მედიატორი ეხმარება მხარეებს გააცნობიერონ თავიანთი დაფარული ინტერესები, [...] განავითარონ და ჩამოაყალიბონ მორიგების ფართო, ინტერესებზე დაფუძნებული შეთავაზებები და შეაფასონ ისინი,³⁰ რის გამოც ამ მოდელს „ინტერესებზე დაფუძნებულ მედიაციასაც (Interest-Based Mediation) უწოდებენ.“³¹ ხელშეწყობი მედიაციის მოდელის თანახმად მედიატორი ეხმარება მხარეებს რომ გაერკვნენ საკუთარ ინტერესებში, რეალური წარმოდგენა შეექმნათ დავის სამართლებრივ ასპექტებსა და მოურიგებლობის შედეგებზე, ხელს უწყობს მხარეებს თავად იფიქრონ დავის შესაძლო გადაწყვეტის გზებზე, რადგან მიიჩნევენ, რომ მხარეებს ყველაზე უკეთ შეუძლიათ გაერკვნენ საკუთარ სურვილებსა და მოლოდინებში, ამის გათვალისწინებით უნარი აქვთ ჩამოაყალიბონ შეთავაზებები, მხოლოდ, მედიატორი ამ ყველაფერს უზრუნველყოფს სხვადასხვა ტექნიკის გამოყენებით, კერძოდ, „რეალობის ტესტზე“ მუშაობით, აქტიური მოსმენით, შეკითხვების გამოყენებით და სხვ.³² ხელშეწყობი სტილის მედიატორი არ გასწევს სამართლებრივ კონსულტაციას, არ სთავაზობს მხარეებს მორიგების ალტერნატივებს,³³ რადგანაც მიიჩნევენ, რომ გადაწყვეტილების ტვირთი მხარეთა პასუხისმგებლობაა და არა მედიატორის.³⁴ როდესაც მხარეებმა იცინ, რომ გადაწყვეტილებას თავად იღებენ, მათი ქმედებები მედიატორის დარწმუნებისკენ კი არ არის მიმართული სამართლებრივ პოზიციებზე დაყრდნობით, არამედ ღიადაა³⁵ და თავისუფლად გამოხატავენ საკუთარ რეალურ ინტერესებს საიმისოდ, რომ „ორმხრივად სასარგებლო შეთანხმებას შეუწყონ ხელი“. ³⁶ „ასეთი შეთანხმება ინფორმირებასა და ურთიერთგაგებას ეფუძნება და არა მედიატორის ზეგავლენას ან იძულებას.“³⁷

ხელშეწყობი მედიაციის სტილის გამოყენებისას მედიატორის მთავარი გამოწვევაა უზრუნველყოს მხარეთა თვითგამორკვევა და მიიყვანოს ისინი ინფორმირებულ გადაწყვეტამდე ოღონდ იმგვარად, რომ არ შეითავსოს სამართლებრივი კონსულტანტის როლი და ისეთი ფორმით, რომ არ გასცეს რჩევები და ამით საფრთხე არ შეუქმნას მედიატორის ნეიტრალურ და მიუკერძოებელ სტატუსს.³⁸

საინტერესოა, რომ იმ სახელმწიფოებში, რომლებშიც მედიაციის ინსტიტუტი ახალგაზრდა და განვითარების დიდი ისტორიით არ ხასიათდება, შესაძლოა საზოგადოების ცნობიერება არ იყოს მაღალი დავის გადაწყვეტის ამ მექანიზმის ღირებულებების სწორად შესაფასებლად. შესაძლოა, მხარეებს ჰქონდეთ ასოციაცია, რომ სასამართლოს მსგავსად მედიაციაც სამართლებრივი მოცემულობის შეფასებას უნდა სთავაზობდეს და მსგავსი მოლოდინი ჰქონდეთ მედიატორისგან.³⁹ ამის ნათელი მაგალითია, რომ „აზიურ საზოგადოებებში მედიატორი აღიქმება ავტორიტეტულ ფიგურად და მისგან მოელიან წინამძღოლობას [სამართლებრივი თვალსაზრისით], მაშინ, როდესაც დასავ-

²⁸ Baksa, G., Different Mediation Styles and Their Use in Family Mediation, Jogi Tanulmányok, 2012, 250.

²⁹ ტყემალაძე ს., მედიაცია საქართველოში: ტრადიციიდან თანამედროვეობამდე, თბ., 2016, 11.

³⁰ Munjal, D., Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 72.

³¹ ნულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თსუ-ის გამომცემლობა, თბ., 2016, 45.

³² Riskin L. L., Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives Vol. 12, №9, 1994, 111-113.

³³ ნულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თსუ-ის გამომცემლობა, თბ., 2016, 45.

³⁴ Riskin L. L., Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives Vol. 12, №9, 1994, 112.

³⁵ Brooker P., An Investigation of Evaluative and Facilitative Approaches to Construction Mediation, Structural Survey, Vol. 25 №3/4, 2007, 227.

³⁶ Erbe N., The Global Popularity and Promise of Facilitative ADR, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 18, №2, 2004, 356.

³⁷ Levin, M.S., The Propriety of Evaluative Mediation: Concerns about the Nature and Quality of an Evaluative Opinion, Ohio State Journal on Dispute Resolution, Vol. 16, no. 2, 2001, 268.

³⁸ Riskin L. L., Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives Vol. 12, №9, 1994, 111.

³⁹ Riskin L. L., Retiring and Replacing the Grid of Mediator Orientations, Alternatives Vol.21, №4, 2003, 71.

ლურ კონტექსტში მხარეები შეიძლება აღიქვამდნენ მედიატორს, უფრო როგორც პროფესიული მომსახურების მიმწოდებელს.⁴⁰ ასეთ შემთხვევაში დღის წესრიგში დგას მედიატორის ვალდებულება, სათანადოდ განუმარტოს მხარეებს თუ რა მოლოდინი უნდა ჰქონდეთ როგორც პროცესის, ისე მისი წარმმართველი პირის – მედიატორის მიმართ.⁴¹

2. შეფასებითი მედიაცია – მედიაციის პრაგმატული მოდელი

შეფასებითი მედიაციის მოდელმა თეორიაში დიდი ვნებათაღელვა გამოიწვია და საფუძველი ჩაუყარა ხანგრძლივ დისკუსიას მედიაციის არსისა და მედიატორის როლის ხელახალი გააზრების თაობაზე. მეცნიერებმა – კიმბერლი კოვაკმა და ლილა ლავმა შეფასებით მედიაციას ოქსიმორონი უწოდეს,⁴² რის პასუხადაც ლეონარდ რისკინმა განმარტა, რომ მის მიერ შემოთავაზებული მოდელი აღწერდა პრაქტიკას, როგორც ის არის (კიდევ ერთი ხაზგასმა მედიაციის პრაქტიკასა და თეორიას შორის შეუსაბამობაზე), მაშინ, როდესაც მეცნიერები თავიანთ ნაშრომში აანალიზებდნენ მედიაციას, როგორც ის უნდა იყოს.⁴³

როგორც უკვე აღინიშნა, შეფასებითი მედიაციის განვითარება მედიატორის პროფესიის იურისტების მიერ შეთავსებამ განაპირობა, განსაკუთრებით ეს ტენდენცია მოსამართლე მედიატორების მხრიდან გამოიკვეთა, რომლებმაც მიიჩნიეს, რომ მედიაციის პროცესის ფარგლებში მხარეთათვის უნდა განემარტათ არსებული დავის სამართლებრივად ძლიერი და სუსტი ასპექტები, შეეფასებინათ დავის გადაწყვეტის პერსპექტივა სასამართლოში⁴⁴, მხარეებისთვის მიეცათ რეკომენდაციები,⁴⁵ შესაბამისად, „გადაწყვეტილების მიღების პროცესმა მხარეებიდან შემფასებლის ხელში გადაინაცვლა.“⁴⁶ შეფასებითი მედიატორი მიიჩნევს, რომ მხარეები მედიატორისგან მოელიან, რომ ის მათ მიმართულებას მისცემს, გაუწევს კვალიფიციურ იურიდიულ მომსახურებას და გაარკვევს როგორც სამართლებრივ რისკებში, ისე – შესავაზებს დავის გადაწყვეტის ალტერნატივებს.⁴⁷

იმ ფაქტმა, თუ მედიაციის რომელ სტილს იყენებს მედიატორი, შეიძლება ბევრ ფაქტორზე იქონიოს ზეგავლენა, დაწყებული მედიაციის პროცესის დაგეგმვით,⁴⁸ დამთავრებული მედიაციის შედეგით.⁴⁹ თუმცა შეფასებითი მედიაციის კონტექსტში ყველაზე მნიშვნელოვანი მედიაციის არსის

⁴⁰ Hui Han E.C., Moving Beyond the “Facilitative” and “Evaluative” Divide – Considering Techniques That Can Further the Goals of Mediation, Asian Journal on Mediation, 2013, 41.

⁴¹ მაგალითად, ქართული მოწესრიგების თანახმად მედიატორი ვალდებულია, მედიაციის დაწყებამდე განუმარტოს მხარეებს მედიაციის ძირითადი პრინციპები, მედიატორის როლი, მხარეთა უფლება-მოვალეობები და სხვ., რათა ჩანასახშივე თავიდან აიცილოს მცდარი წარმოდგენები და მოლოდინები მედიატორის, პროცესის მიმდინარეობისა და მათ შორის, მისი შედეგის მიმართაც. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, სსმ, 18/09/2019, მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტი.

⁴² Kovach K.K., Love L.P., “Evaluative” Mediation is an Oxymoron, Alternatives Vol 14, №3, 1996, 31.

⁴³ Riskin L. L., Mediation Quandries, Florida State University Law Review, vol. 24, no. 4, 1997, 1009.

⁴⁴ ნულაძე ა., „სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში“, სადისერტაციო ნაშრომი, თსუ-ის გამომცემლობა, თბ., 2016, 46-47.

⁴⁵ ტყემალაძე ს., მედიაცია საქართველოში: ტრადიციიდან თანამედროვეობამდე, თბ., 2016, 11.

⁴⁶ Munjal, D., Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 72.

⁴⁷ Riskin L. L., Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives Vol. 12, №9, 1994, 111-113.

⁴⁸ საინტერესოა, რომ მედიაციის სხვადასხვა სტილმა შესაძლოა ისიც კი განსაზღვროს, თუ როგორ გამოიყენებს მედიატორი პროცედურულ შესაძლებლობებს, მაგალითად, მიიჩნევა, რომ რადგანაც შეფასებითი მედიაცია მოიცავს ძლიერი და სუსტი პოზიციების შეფასებას და შესაბამისად, შეუძლებელია, რომ ნეიტრალურობის სასწორზე მედიატორმა ბალანსი შეინარჩუნოს, ასეთ შემთხვევებში მედიატორი კერძო შეხვედრებს გეგმავს, მაშინ, როდესაც ხელშეწყობს ან გარდაქმნით მედიაციაში, რომლის მთავარი დანიშნულებაც მხარეთა ინტერესების გაცნობიერება და ერთმანეთის პერსპექტივის წარმოჩენაა, ძირითადი აქცენტი საერთო შეხვედრებს შეიძლება დაეთმოს. იხ.: ნულაძე ა., „სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში“, სადისერტაციო ნაშრომი, თსუ-ის გამომცემლობა, თბ., 2016, 47.

⁴⁹ მედიაციის სხვადასხვა სტილი პროცესის განსხვავებულ შედეგს შეიძლება განაპირობებდეს, მაგალითად, როდესაც მედიატორის ორიენტირი სასამართლოში ძლიერი და სუსტი მხარეების შეფასებაზეა, მხედველობის მიღმა შეიძლება დარჩეს მხარის რეალური ინტერესები, რომლის გაანალიზებითაც შესაძლებელი გახდებოდა ორმხრივად სასურველი გადაწყვეტილების მიღება. კერძოდ, მხარე შეიძლება ითხოვდეს კომპენსაციას არა იმ მიზნით, რომ ფინანსური ინტერესები აქვს, არამედ საიმისოდ, რომ დაწესებულებამ

ახლებური გაგება და იმის შეფასება, ეწინააღმდეგება თუ არა აღნიშნული მოდელი მედიაციის ეთიკის ამოსავალ პრინციპებს, კერძოდ, მედიატორის მიერ სამართლებრივი პროგნოზის განსაზღვრა მის ნეიტრალიტეტს ეჭვქვეშ აყენებს, გადაწყვეტილების მიღების მიმართულების მიცემა და წინადადებების შეთავაზება მხარეთა ავტონომიის არეალს მნიშვნელოვნად ავიწროებს, მედიაციას კი უკარგავს იმ მთავარ ღირსებას, რაც მას „მხარეთა პროცესად“ აქცევს.

III. ეთიკის გზაჯვარედინზე: შეფასებითი მედიაციის მოდელის კრიტიკული ანალიზი

„ეთიკის ნორმების განმტკიცება შესაბამისი სფეროს პროფესიად ჩამოყალიბების მანიშნებელია.“⁵⁰ ეთიკის სტანდარტების განმტკიცება მიანიშნებს მედიატორთა მზაობაზე, იკისრონ პასუხისმგებლობა საკუთარ ქმედებებზე.⁵¹ მედიაციის პროცესი არ არსებობს ეთიკური ღირებულებების მიღმა სიბრტყეში. შეუძლებელია მედიაციის წარმატებაზე საუბარი იქ, სადაც სათანადოდ არ არის დაცული ეთიკის პრინციპები, განურჩევლად იმისა, რა შედეგით დასრულდება დავა. მედიაციის პროცესი ეთიკური ღირებულებების გარეშე იგივეა, რაც მუსიკა ჰარმონიის გარეშე.⁵² მედიატორის ქცევის ეთიკის რეგულირების მიზნით არაერთი საერთაშორისო აქტია შექმნილი, რომელთა საფუძველზეც ქვეყნებმა ეროვნულ კანონმდებლობაშიც შეიმუშავეს ეთიკის კოდექსები. საქართველოში მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი 2021 წელს დამტკიცდა. ეთიკის კოდექსი განსაზღვრავს პროფესიული ეთიკის სავალდებულო ნორმებს, რომლებიც შეეხება მედიატორის კომპეტენციას, ანაზღაურებას, მიუკერძოებლობასა და დამოუკიდებლობას, მხარეთა თვითგამორკვევის ხელშეწყობის ფარგლებში ნებაყოფლობითი და ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების ნახალისებას, კონფიდენციალობის გარანტიებსა და სხვა მნიშვნელოვან ასპექტებს.⁵³ საქართველოს კანონი მედიაციის შესახებ, თავის მხრივ განამტკიცებს ამ მნიშვნელოვან პრინციპებს და ზოგადი ნორმატიული დათქმის ფარგლებში მიუთითებს, რომ კანონით მოუწესრიგებელი საკითხები სწორედ ამ პრინციპების (ნებაყოფლობითობა, თვითგამორკვევა, მედიატორის დამოუკიდებლობა და მიუკერძოებლობა და სხვ.) საფუძველზე უნდა გადაწყდეს.⁵⁴

მედიაცია არის პროცესი, რომელიც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული სხვა მექანიზმებისგან განსხვავებით ორიენტირებულია მხარის როლის წინ ნამოწევასა და გაძლიერებაზე,⁵⁵ შესაბამის

შემდგომში მეტი ყურადღება გამოიჩინოს მომხმარებლების მიმართ. ინტერესების კვლევა შესაძლებელს ხდის შეფასდეს მხარის რეალური მიზნები. მოცემული მაგალითის საფუძველზე შეფასებითი მედიატორი გააანალიზებდა სასამართლოში კომპენსაციის საკითხის დასმას, შესაბამისად, ამ საქმეში იარსებებდა „დამარცხებული“ მხარე, რომელსაც სასამართლო დააკისრებდა თანხის გადახდას. საპირისპიროდ, ხელშემწყობი მედიაციით შესაძლებელი გახდებოდა მედიატორს გაერკვია, რომ მოსარჩელე მხარის ინტერესი თანხის მიღება კი არა, დაწესებულების მხრიდან სამომავლო დაუდევრობის პრევენციაა, შესაბამისად აღნიშნული დავის გადაწყვეტის ალტერნატივად შეიძლებოდა შეთავაზებულიყო მომსახურების ხარისხის კონტროლის პროცედურის გაწერა, CAPA (Corrective Action and Preventive Action) გეგმის დასახვა და სხვ. დამატებით იხ.: *Alfini J., Barkai J., Baruch Bush R., Hermann M., Hyman J., Kovach K., Liebman C., Press Sh., Riskin L. L., What Happens When Mediation is Institutionalized?: To the Parties, Practitioners and Host Institutions, Ohio State Journal on Dispute Resolution*, Vol. 9:2, 1994, 314-315.

⁵⁰ Kovach K. K., *Mediation, Principles and Practice*, 3rd ed., Thomson West, United States of America, 2004, 395., მითითებულია ნაშრომში: *ჩიტაშვილი ნ.*, სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევობის საფუძველი, *ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადი 2016“* (ორენოვანი გამოცემა), თსუ-ის გამომცემლობა, Vol.5, №1, 2016, 14.

⁵¹ *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის *ჟურნალი* №1, 2016, 25.

⁵² საინტერესოა, რომ ორიგინალი ჩანაფიქრის მიხედვით იურისტები არ მოიაზრებოდნენ მედიატორის პროფესიის შემთავსებლებად იმ მიზეზით, რომ მათ არ ჰქონდათ საკმარისი ცოდნა ქცევის მეცნიერებებში, აგრეთვე არ არსებობდა ეთიკური სტანდარტები, რომლებიც შეზღუდავდა მათს ქმედებებს. დამატებით იხ.: *Riskin L.L., Mediation and Lawyers, Ohio State Law Journal*, Vol. 43, 1982, 37.

⁵³ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებული 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ.

⁵⁴ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, სსმ, 18/09/2019, მუხლი 3.

⁵⁵ *Anderson D. Q., Facilitative Versus Evaluative Mediation – Is There Necessarily a Dichotomy?*, *Asian Journal on Mediation*, 2013, 69

სად, ამ პროცესში არსებითია, რამდენად აქვს მხარეს შესაძლებლობა და თავისუფლება გამოიყენოს პროცედურული მექანიზმები, მიიღოს ნებაყოფლობითი გადაწყვეტილება და თავად აიღოს პასუხისმგებლობა მის შედეგებზე.

იურისტი მედიატორების მიერ ჩატარებული მედიაციის პირობებში ზოგიერთი ეთიკური პრინციპის უზრუნველყოფა გამოწვევად რჩება. განსაკუთრებით, შეფასებითი მედიაციის მოდელის მიმოხილვისას მნიშვნელოვანია გაანალიზდეს როგორ აღიქმება მედიატორის მიერ სამართლებრივი კონსულტაციის გაწევა და რამდენადაა შესაძლებელი ამ პირობებში ნეიტრალური პირის სტატუსის შენარჩუნება. ეთიკის კოდექსები უდგენენ ვალდებულებას მედიატორს არა მხოლოდ არ იყოს მიკერძოებული, არამედ გამორიცხოს მისი ასეთად აღქმა მხარეთა მიერ.⁵⁶ როდესაც მედიატორი იურისტი, რომელსაც შეუძლია შეაფასოს დავის გადაწყვეტის შესაძლო პერსპექტივა სასამართლოში, დიდია ცდუნება იმისა, რომ ეს შანსი არ გამოიყენოს მხარეებზე ზეგავლენისთვის და არ უბიძგოს მორიგებისკენ, თუმცა მედიაციის პროცესის ყველა სიკეთე იკარგება მაშინ, როდესაც მედიატორისთვის თვითმიზანი მორიგების მიღწევა ხდება, რადგანაც პროცესის წარმატება მხოლოდ შეთანხმების მიღწევაში კი არ მდგომარეობს,⁵⁷ ცალკე აღებული, არამედ როდესაც ეს შეთანხმება მიღწეულია მხარეთა ავტონომიის, მათ მიერ ყველა პროცედურულ მექანიზმზე ხელმისაწვდომობის, ნებაყოფლობითი, ინფორმირებული გადაწყვეტილებისა და ხარისხიანი პროცესის უზრუნველყოფის პირობებში. იურისტი მედიატორების მიერ ჩატარებული მედიაციის მსვლელობისას გამოიკვეთა ტენდენცია, რომ მედიატორები მხარეებს უბიძგებდნენ მორიგებისკენ, რაც სცდებოდა ნებაყოფლობითი გადაწყვეტილების ფარგლებს.⁵⁸ მედიაციის ღირებულება ბევრად მეტია, ვიდრე უბრალოდ საქმეების გადაწყვეტა.⁵⁹ მედიაცია თერაპიულ როლს ასრულებს, რამდენადაც ხელს უწყობს არა მხოლოდ უთანხმოების გადაწყვეტას, არამედ ურთიერთობების შენარჩუნებას, მაშასადამე, კონფლიქტის პიროვნულ დონეზე გადაჭრას.⁶⁰

იმ მომენტიდან, როდესაც მედიატორი იწყებს დავის გარემოებების სამართლებრივ შეფასებას, სამი ელემენტი, როგორებიცაა თვითგამორკვევა, პროცესის სამართლიანობა⁶¹ და მედიატორის მიუკერძოებლობა და ნეიტრალობა იმთავითვე საფრთხის ქვეშ ექცევა.⁶² ამ თავის ფარგლებში სწორედ აღნიშნული იქნება განხილული.

1. მხარის ავტონომია

მხარეების უფლებამოსილებათა არსენალში პროცესის კონტროლის მექანიზმების თავმოყრის უმთავრესი ელემენტია, რომელიც მედიაციას განასხვავებს დავის გადაწყვეტის სხვა ალტერნატივებისგან, მხარეებს განტვირთავს ფორმალიზმისგან და აძლევს შესაძლებლობას მართონ პროცესის სრული მსვლელობა, განსაზღვრონ განსახილველი საკითხების შინაარსი, შესთავაზონ მორიგების პირობები, მიიღონ გადაწყვეტილება დავის შეთანხმებით დასრულებაზე ან სასამართლოში გადატანაზე. მედიაცია სრულიად ეყრდნობა მხარეთა ავტონომიას.⁶³ „მხარეთა ავტონომიურობა გულისხმობს ნებაყოფლობითობის, მხარეთა თვითგამორკვევისა ინფორმირებული თანხმობის

⁵⁶ Ethical Guidelines for Mediators, Law Council of Australia, 2018, article 2, comment A. <<https://lawcouncil.au/docs/db9bd799-34d8-e911-9400-005056be13b5/Ethical>> [07.11.2024].

⁵⁷ Waldman, E. A., The Evaluative-Facilitative Debate in Mediation: Applying the Lens of Therapeutic Jurisprudence, Marquette Law Review, vol. 82, №1, 1998, 165.

⁵⁸ Alfani J., Barkai J., Baruch Bush R., Hermann M., Hyman J., Kovach K., Liebman C., Press Sh., Riskin L. L., What Happens When Mediation is Institutionalized?: To the Parties, Practitioners and Host Institutions, Ohio State Journal on Dispute Resolution, Vol. 9:2, 1994, 309-310.

⁵⁹ იხ. იქვე, 325.

⁶⁰ Waldman, E. A., The Evaluative-Facilitative Debate in Mediation: Applying the Lens of Therapeutic Jurisprudence, Marquette Law Review, vol. 82, №1, 1998, 165-166.

⁶¹ ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადი, მესამე გამოცემა, 2022, 82.

⁶² Munjal D., Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 72.

⁶³ UNCITRAL Notes on Mediation, United Nations, Vienna 2021, §10, 2, <<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/v2107071-meditation-notes.pdf>> [07.11.2024].

პრინციპებს, რომლებიც უმნიშვნელოვანესია მედიაციის პროცესის არსობრივი მიზნის გააზრებისთვის, წარმოადგენს მედიაციის ღირებულებით ფუნდამენტს და განსაზღვრავს მედიატორის ეთიკურ ვალდებულებათა შინაარსს.⁶⁴ „მედიატორთა აკრედიტაციის ეროვნული სისტემის (NMAS) სტანდარტის მიხედვით თვითგამორკვევა მედიაციის დეფინიციის კომპონენტია“,⁶⁵ რაც ხაზს უსვამს მის მნიშვნელობას. მედიატორებისთვის დადგენილი ქცევის მოდელურ სტანდარტებში თვითგამორკვევა პირველ ადგილს იკავებს⁶⁶ და ის განიმარტება, როგორც ნებაყოფლობითი, არაიძულებითი გადაწყვეტილება, რომელსაც თითოეული მხარე იღებს თავისუფლად და ინფორმირებული არჩევანის ფარგლებში; რაც მთავარია, ეს პრინციპი ვრცელდება მედიაციის ნებისმიერ ეტაპზე.⁶⁷ თვითგამორკვევა მოიაზრებს თავისუფლებას არა მხოლოდ მორიგების შეთავაზების მიღებას ან უარყოფში, არამედ მხარეთა მიერ დავის შესაძლო გადაწყვეტის ალტერნატივების ფორმულირებასა და სამართლებრივი პრობლემების დამოუკიდებლად გადაჭრაში.⁶⁸

ბუნებრივია, თვითგამორკვევის პრინციპი ვერ რეალიზდება თუ მხარეს არ ექნება სათანადო ინფორმაცია დავის გადაწყვეტის სამართლებრივ პერსპექტივაზე, სხვაგვარად ის ვერ შეძლებს ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღებას. შეკითხვა იმაში კი არ მდგომარეობს, უნდა აანალიზებდეს თუ არა მხარე სამართლებრივ რისკებს (რადგანაც ცალსახაა, რომ ასე უნდა იყოს), არამედ იმაში, თუ როგორ უნდა უზრუნველყოს მედიატორმა მისი ინფორმირება ისე, რომ ჩრდილი არ მიადგეს მის ნეიტრალურობასა და მიუკერძოებლობას.⁶⁹ გულისხმობს კი აღნიშნული იმას, რომ მედიატორმა უნდა შეითავსოს სამართლებრივი კონსულტანტის როლი?

1.1. ნეიტრალობის საფარველს მიღმა: მედიატორი, როგორც სამართლებრივი მრჩეველი

1.1.1. მედიატორის შეფასებითი როლი

მედიაცია არ არის პროცესი, რომლის დასასრულს „გამარჯვებულს რჩება ყველაფერი“. მედიაცია ემყარება ან ორმხრივ გამარჯვებას,⁷⁰ ან შეთანხმებას იმაზე, რომ მხარეები მედიაციის პროცესში ვერ თანხმდებიან და დავა გადაინაცვლებს სასამართლოში. მედიატორის მიერ სამართლებრივი მრჩეველის როლის მორგება ეთიკურ პრინციპებთან კონფრონტაციას სწორედ იმიტომ წარმოადგენს, რომ როგორც კი მედიატორი იწყებს საქმის შეფასებას, შეუძლებელია სამართლებრივ სასწორზე თანაზომიერი სურათი აღმოჩნდეს. ცალსახად იარსებებს ერთი მხარე, სამართლებრივი უპირატესობით და მეორე მხარე – ნაკლებად იმედისმომცემი პროგნოზით. რამდენადაც უნდა სცადოს მედიატორმა, რომ აღნიშნული შინაარსი ნეიტრალურად გადმოსცეს, ერთ-ერთი მხარის მომგებიანი პოზიციის წარმოჩენა უკვე არღვევს ნეიტრალურობისა და მიუკერძოებლობის პრინციპს⁷¹ და რაც ყველაზე უარესია, მხარეთა ნდობას როგორც მედიატორის, ისე – თვითონ პროცესის მიმართ.⁷² გარდა აღნიშნულისა, პროცესის მიმართ მხარეებს უჩნდებათ ალქმა, რომ სასამართლოს მსგავსად აქაც შეჯიბრებითობა მოქმედებს, რაც გაუცნობიერებლად უბიძგებს მათ გააკეთონ ყვე-

⁶⁴ ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადური, მესამე გამოცემა, 2022, 83-85.

⁶⁵ Wolski B., An Ethical Evaluation Process for Mediators: A Preliminary Exploration of Factors Which Impact Ethical Decision-Making, Law in Context, Vol. 35, №1, 2017, 71.

⁶⁶ Levin, M.S., The Propriety of Evaluative Mediation: Concerns about the Nature and Quality of an Evaluative Opinion, Ohio State Journal on Dispute Resolution, Vol. 16, no. 2, 2001, 274.

⁶⁷ Model Standards of Conduct for Mediators, AAA, ABA, ACR, 1994, Revised 2005, standard I, 3, <<https://www.adr.org/sites/default/files/document-repository/AAA-Mediators-Model-Standards-of-Conduct-10-14-2010.pdf>> [07.11.2024].

⁶⁸ Catanzaro, T., Improving Evaluation in Mediation: How Predictive Analytics Can Be Used to Improve Evaluative Mediation, American Journal of Mediation, Vol. 15, 2022, 101.

⁶⁹ Wolski B., An Ethical Evaluation Process for Mediators: A Preliminary Exploration of Factors Which Impact Ethical Decision-Making, Law in Context, Vol. 35, №1, 2017, 72.

⁷⁰ Munjal, D., Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 69.

⁷¹ Catanzaro, T., Improving Evaluation in Mediation: How Predictive Analytics Can Be Used to Improve Evaluative Mediation, American Journal of Mediation, Vol. 15, 2022, 100.

⁷² Anderson D. Q., Facilitative Versus Evaluative Mediation – Is There Necessarily a Dichotomy?, Asian Journal on Mediation, 2013, 67.

ლაფერი საიმისოდ, რათა „შემფასებელი“ (მედიატორი) დაარწმუნონ საკუთარი პოზიციის სიძლიერეში და „მოიგონ“ საქმე.⁷³ მხარეები იმთავითვე კარგავენ კონტროლს პროცესის შედეგზეც, რაც მხარის ავტონომიის პრინციპის რეალიზებას ხელს უშლის, ვინაიდან აცნობიერებენ და აღიარებენ რა შემფასებლის კომპეტენციას, უჩნდებათ შეგრძნება იმისა, რომ მის რჩევას უპირობოდ უნდა გაუწიონ ანგარიში.⁷⁴

მედიატორს მუდმივად დილემებს შორის უწევს ბალანსის დაცვა, რაც არც თუ ადვილი დავალებაა შესასრულებლად. ერთი მხრივ, პროცესის არსი მოითხოვს მხარეთა სრული ინფორმაციის აღჭურვას, მეორე მხრივ, აღნიშნულის უზრუნველყოფისას ჩრდილი არ უნდა მიადგეს მედიატორის ნეიტრალურ როლს.⁷⁵ საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით მედიაციის პროცესის კანონისმიერი განმარტება მოიაზრებს, რომ ესაა პროცესი, რომლის ფარგლებშიც ორი ან რამდენიმე მხარე მედიატორის დახმარებით ცდილობს დავის შეთანხმებით დასრულებას,⁷⁶ UNCITRAL-ის მიერ შემუშავებული შენიშვნები მოდელურ წესებთან მიმართებით პირდაპირ აქცენტირებს მხარეების მიერ დავის იმგვარად გადაწყვეტაზე, რომელიც შედეგობრივად გამორიცხავს – მოგება – წაგებას,⁷⁷ „სამოქალაქო და სამენარმეო საკითხებში მედიაციის გარკვეული ასპექტების შესახებ ევროპის პარლამენტისა და საბჭოს 2008 წლის დირექტივა“ ასევე განმარტავს მედიაციას, როგორც სტრუქტურირებულ პროცესს, რომლის ფარგლებშიც მხარეები თავად, საკუთარი ძალებით ცდილობენ დავის მოგვარებას მედიატორის დახმარებით.⁷⁸ თითოეული რეგულაცია აქცენტირებს მედიატორის დამხმარე როლზე. მედიატორმა ხელშეწყობი როლის ფარგლებში უნდა წაახალისოს მხარეები, თავად შეაფასონ შემოთავაზებული ალტერნატივები, მაგრამ ეს თვითონ არ უნდა გააკეთოს.⁷⁹ „შეფასება, განსაზღვრა და გადაწყვეტა სხვების მაგივრად რადიკალურად განსხვავდება სხვების დახმარებისგან, რომ შეაფასონ, განსაზღვრონ და გადაწყვიტონ დამოუკიდებლად.“⁸⁰

უნდა შეფასდეს, როგორ შეიძლება ნეიტრალური სტატუსის დაკარგვის რისკის დაზღვევა იმგვარად, რომ იმავდროულად ხელი არ შეეშალოს ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღებას. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია, თვითონ პროცესის მთავარი სუბიექტი, ანუ მხარე როგორ აღიქვამს მედიატორის მიერ განხორციელებული ქმედებების გავლენას მიუკერძოებლობასა და ნეიტრალურობაზე. საინტერესოა, მედიატორს სამართლებრივი აზრის გამოხატვა უპირობოდ, ყველა შემთხვევაში ეკრძალება თუ არსებობს გარემოებები, რომლებიც დასაშვებს ხდის მედიატორის მიერ სამართლებრივი კონსულტანტის როლის შეთავსებას?⁸¹ საგულისხმოა, რომ მედიატორთა ქცევის მომწესრიგებელი ზოგიერთი კოდექსი უშვებს შესაძლებლობას, მედიატორმა დააფიქსიროს საკუთარი აზრი გარკვეულ შემთხვევებში, კერძოდ, თუ ამას მხარეები მოითხოვენ, თუ მედიატორი დარწმუნებულია საკუთარ კომპეტენციაში რომ შეუძლია კვალიფიციური კონსულტაცია გასწიოს და იმ

⁷³ *Munjal, D.*, Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 73.

⁷⁴ იხ. იქვე, 74.

⁷⁵ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“ №1, 2016, 31.

⁷⁶ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, სსმ, 18/09/2019, მე-2 მუხლის „ა“ პუნქტი.

⁷⁷ UNCITRAL Notes on Mediation, United Nations, Vienna 2021, §4, 1, <<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/v2107071-mediation-notes.pdf>> [07.11.2024].

⁷⁸ DIRECTIVE 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation In Civil and Commercial Matters, article 3, § a., <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052>> [07.11.2024].

⁷⁹ Kovach K.K., Love L.P., „Evaluative” Mediation is an Oxymoron, Alternatives Vol 14. №3, 1996, 31.

⁸⁰ Love L.P., Top Ten Reasons Why Mediators Should Not Evaluate, Florida State University Law Review 24, 938. მითითებულია: *Munjal, D.*, Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 71.

⁸¹ მედიაციის მონაწილე მხარეებს შორის ჩატარდა გამოკითხვა სწორედ აღნიშნულ კითხვაზე პასუხის გასაცემად, რომელიც აფასებდა შემდეგ გარემოებებს: იყო თუ არა შეფასება მკაფიოდ მოთხოვნილი მხარეთა მიერ, როგორი იყო მედიატორის კომპეტენცია, აქცევდა თუ არა მხარეებს წნეხქვეშ მედიატორის მიერ გამოთქმული პოზიცია, პროცესის რა სტადიაზე გამოითქვა შეფასებები, როგორი იყო შესაფასებელ საკითხთა ბუნება და სხვ. დამატებით იხ.: Lande J., Real Mediation Systems to Help Parties and Mediators Achieve Their Goals, Cardozo Journal of Conflict Resolution, Vol. 24, 2023, 353-354.

ფორმით, რომ აღნიშნულმა ჩრდილი არ მიაყენოს მის მიუკერძოებლობას.⁸² აღნიშნული მაგალითი საინტერესო იმ თვალსაზრისითაც არის, რომ საქართველოს მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსიც მსგავს მონესრიგებას შეიცავს, კერძოდ, კოდექსის თანახმად მედიატორს „არ აქვს უფლება, თავისი კომპეტენციის მიღმა, მხარეებს სამართლებრივი ან სხვა პროფესიული რჩევა მისცეს, შეაფასოს დავის გადაწყვეტის ალტერნატივები ან საქმის გარემოებები, გარდა იმ შემთხვევისა, ეს მხარეებმა ითხოვონ. იგი უფლებამოსილია, გაუზიაროს მხარეებს საქმესთან დაკავშირებული ცოდნა და ინფორმაცია“⁸³ მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით.⁸⁴ აღნიშნული ნორმის გაანალიზებით ნათელი ხდება, რომ, მართალია, მედიატორს ეკრძალება გასცეს სამართლებრივი რჩევა ან შეაფასოს ალტერნატივები, თუმცა საგამონაკლისო დათქმის სახით მითითებულია მხარეების თანხმობა,⁸⁵ გარდა ამისა, დაშვებულია საქმესთან დაკავშირებული ცოდნის გაზიარების შესაძლებლობა, მხოლოდ, მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით. მთავარი შეკითხვა სწორედ აქ ჩნდება: სად გადის ზღვარი ცოდნის გაზიარებასა და სამართლებრივ შეფასებას შორის? როგორ უნდა უზრუნველყოს მედიატორმა ინფორმაციის გადაცემა იმგვარად, რომ ამით არ დაირღვეს მიუკერძოებლობის პრინციპის შინაარსი? ამ მხრივ საგულისხმოა, რომ ავსტრალიის მედიატორთა ეთიკის სახელმძღვანელო წესები მედიატორს იმ შემთხვევაშიც კი არ ურჩევს მოსაზრების გამოთქმას, როდესაც აღნიშნული მხარეთა მოთხოვნის საპასუხოდ ხდება, რამდენადაც რისკი იმისა, რომ მედიატორი მიუკერძოებლობას ვერ შეინარჩუნებს, ყოველთვის დიდია.⁸⁶ გარდა აღნიშნულისა, თუ მედიატორებს უფლებას მივცემთ მოირგონ სამართლებრივი მრჩეველის როლი, მაშინ უნდა არსებობდეს ნორმები და სტანდარტები, რომლებითაც იხელმძღვანელებდა ასეთი შეფასებების გაცემისას⁸⁷ და რომელიც შეასრულებდა ფილტრის ფუნქციას, რომ მხარეებისთვის უფრო რაფინირებული და მიკერძოების მინარევებისგან დანმენდილი ინფორმაცია გადაეცა. საზოგადოება მოსამართლეებსა და არბიტრებს აღჭურავს დავის შედეგის მიმართ გადაწყვეტილებაუნარიანობით, შედეგის კონტროლის ფუნქციით, რაც დამყარებულია მათს კვალიფიკაციასა და შესაბამისი სამართლებრივი ჩარჩოს არსებობაზე.⁸⁸ თუ მედიატორიც მსგავს როლს მოირგებს, მაშინ ისიც უნდა მიჰყევას სამართლებრივ ჩარჩოს, რასაც მედიაციის შინაარსი არ ითვალისწინებს, ხოლო თუ მედიატორიც სამართლის ნორმებს გაჰყვება და შეაფასებს, მაშინ რა განასხვავებს მას მოსამართლისა და არბიტრისგან და სად გადის ზღვარი ფორმალიზებულ სამართალწარმოებასა და არაფორმალურ, მედიაციის პროცესს შორის?

⁸² Hui Han E.C., Moving Beyond the “Facilitative” and “Evaluative” Divide – Considering Techniques That Can Further the Goals of Mediation, Asian Journal on Mediation, 2013, 42.

⁸³ აშშ-ის მოდელური სტანდარტები ზოგიერთი დავის თავისებურების გათვალისწინებით უშვებს, რომ მედიატორმა გაუზიაროს ინფორმაცია მხარეებს, იმ დათქმით, რომ იგი არ იქნება სამართლებრივი შინაარსის. იხ.: ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი №1, 2016, 31.

⁸⁴ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებული 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, §3.3.

⁸⁵ ზოგიერთი მეცნიერის მოსაზრებით, მედიატორი აბსოლუტურად უნდა დაეყრდნოს მხარეთა სურვილებს გამოსაყენებელ სტილთან მიმართებით, კერძოდ, თუ მხარეებს შეფასება სურთ, მედიატორმა უნდა გასწიოს ასეთი კონსულტაცია, ხოლო თუ ხელშემწყობ როლს მოელიან მისგან, შესაბამისად უნდა მოიქცეს. იხ.: Stulberg, J.B., Facilitative versus Evaluative Mediator Orientations: Piercing the Grid Lock, Florida State University Law Review, Vol. 24, no. 4, 1997, 992.

⁸⁶ Ethical Guidelines for Mediators, Law Council of Australia, 2018, article 2, comment C, 3. <<https://lawcouncil.au/docs/db9bd799-34d8-e911-9400-005056be13b5/Ethical>> [07.11.2024]. შეად.: ცალკეულ შემთხვევებში აშშ-ის კანონმდებლობა განქორწინების საქმის იურისტ მედიატორს აძლევს შესაძლებლობას გასცეს სამართლებრივი რჩევა იმ შემთხვევაში თუ განმარტავს, რომ არც ერთ მხარეს არ წარმოადგენს და კონსულტაციას გასწევს ორივე მხარის თანდასწრებით, საერთო შეხვედრაზე. დამატებით იხ.: Riskin L.L., Mediation and Lawyers, Ohio State Law Journal, Vol. 43, 1982, 40. შესაძლოა, მოითხოვებოდეს ისიც, რომ ორივე მხარე სათანადოდ აანალიზებდეს იმ რისკებს, რომ მედიატორი არ არის არც ერთი მათგანის წარმომადგენელი: Riskin L. L., Towards New Standards for the Neutral Lawyer in Mediation, Arizona Law Review, Vol. 26, 1984, 344.

⁸⁷ Kovach K.K., Love L.P., “Evaluative” Mediation is an Oxymoron, Alternatives Vol 14. №3, 1996, 31.

⁸⁸ იხ. იქვე.

ზემოაღნიშნული გამოწვევების ზედაპირული შეფასება ტოვებს განცდას იმისა, რომ მედიატორისთვის იურიდიული განათლება უფრო მეტად ბარიერია, ვიდრე ხელშემწყობი საშუალება, თუმცა აღნიშნული არ შეესაბამება სიმართლეს. სამართლებრივი მოცემულობის შეფასების უნარი მედიატორისთვის მნიშვნელოვანი დამხმარე შეიძლება იყოს საიმისოდ, რომ დაგეგმოს პროცესი და დაახლოვოს მხარეთა ინტერესები, მხოლოდ, სამართლებრივი შეფასება თვითონ კი არ უნდა გადასცეს მხარეებს,⁸⁹ არამედ გამოიყენოს სხვადასხვა ტექნიკა, წახალისოს ისინი, რომ მიიღონ რჩევა სხვა დამოუკიდებელი პროფესიონალებისგან.⁹⁰ „ნებაყოფლობითობის პრინციპში დაუშვებელ ჩარევად არ განიხილება იმგვარი შეკითხვების დასმის ტექნიკის გამოყენება, რომელიც მიმართულია დაადგინოს რამდენად გაცნობიერებულად, საკუთარი პრიორიტეტული ინტერესების გააზრებით იღებს მხარე კომპრომისულ გადაწყვეტილებას.“⁹¹ მედიაციის პროცესი ითვალისწინებს მხარეთა წარმომადგენლების როლში ადვოკატების მონაწილეობას, რაც მედიატორისთვის ფუფუნებაა იმ თვალსაზრისით, რომ სწორედ მათი როლის აქტიური გამოყენებით უნდა შეუწყოს ხელი ინფორმირებულ გადაწყვეტილებას. ადვოკატი წარმომადგენლები აგრეთვე იღებენ პასუხისმგებლობას სამედიაციო მორიგების ლეგიტიმაციაზეც, მაგრამ რა ხდება იმ შემთხვევაში, თუ მედიაციის პროცესში მხარე არ არის წარმოდგენილი იურისტის მიერ, აძლევს კი აღნიშნული მედიატორს უფლებას, რომ თვითონ შეითავსოს სამართლებრივი კონსულტანტის როლი?⁹² ბუნებრივია, ამ შეკითხვაზე პასუხიც უარყოფითია. „სამართლებრივი რჩევის გაცემა მედიატორს კლიენტის წარმომადგენლად აქცევს, რაც მეორე მხარის თვალში არის მედიატორის მიუკერძოებლობის პრინციპის საუარესო დარღვევა.“⁹³ მედიატორი თავად ვერ აღმოუჩენს სამართლებრივ დახმარებას მხარეებს, მაგრამ უფლებამოსილია მათ მოუწოდოს მიიღონ რჩევა დამოუკიდებელი პროფესიონალებისგან,⁹⁴ როგორც მინიმუმ ერთხელ მაინც, სანამ სამედიაციო მორიგებაზე მოაწერენ ხელს და მის მბოჭავ ძალას ნებაყოფლობით დაექვემდებარებიან.

მედიატორის მიუკერძოებლობის ხატი იმდენად არსებითია მედიაციის პროცესში, რომ აღნიშნულის სარწმუნოების თაობაზე მხარეთა გადმოსახედიდან მცირედი ეჭვის არსებობაც კი საფუძველს აცლის მედიაციის პროცესის და მედიატორის, როგორც მისი წარმმართველი პირის მიმართ საზოგადოების ნდობის ურღვევობას, თავად ინსტიტუტს აყენებს საფრთხის ქვეშ. მედიატორის სტატუსის ხელშეუვალობა იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ მედიაციის დასრულების შემდეგაც კი არ შეიძლება მედიატორი მხარეებს მოევილინოს შემფასებლის (მოსამართლის) როლში⁹⁵ და პირიქით, პირს უფლება არ აქვს იყოს მედიატორი საქმეზე, თუ მანამდე ჰქონდა მასთან შემხებლობა მოსამართლის, არბიტრის ან სხვა პროფესიული სტატუსით.⁹⁶ საგულისხმოა, რომ თუ მედიატორი მიიჩნევს, რომ ვერ უზრუნველყოფს პროცესის წარმართვას მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით, „აშშ-ის მოდელური სტანდარტები მას უფლებამოსილებას ანიჭებს, გავიდეს პროცესიდან.“⁹⁷

⁸⁹ შეად., *Riskin L. L.*, Towards New Standards for the Neutral Lawyer in Mediation, *Arizona Law Review*, Vol. 26, 1984, 336.

⁹⁰ *Kovach K.K., Love L.P.*, “Evaluative” Mediation is an Oxymoron, *Alternatives* Vol 14. №3, 1996, 31. იხ. აგრეთვე: *Riskin L.L.*, Mediation and Lawyers, *Ohio State Law Journal*, Vol. 43, 1982, 40.

⁹¹ *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადიური, მესამე გამოცემა, 2022, 94.

⁹² იხ. იქვე, 85.

⁹³ იხ. იქვე. იხ., აგრეთვე: *ჩიტაშვილი ნ.*, ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, სამართლის ჟურნალი N2, 2016, 33.

⁹⁴ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებული 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, § 4.5. იხ., აგრეთვე: *Model Standards of Conduct for Mediators*, AAA, ABA, ACR, 1994, Revised 2005, 2, <<https://www.adr.org/sites/default/files/document-repository/AAA-Mediators-Model-Standards-of-Conduct-10-14-2010.pdf>> [07.11.2024].

⁹⁵ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 14/11/1997, 31-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი.

⁹⁶ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, სსმ, 18/09/2019, მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტი. შეად., *Riskin L.L.*, Mediation and Lawyers, *Ohio State Law Journal*, Vol. 43, 1982, 39.

⁹⁷ *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი №1, 2016, 31.

1.1.2. მედიატორის კომპეტენცია

იმ შემთხვევაშიც კი, თუ დასაშვებად მივიჩნევდით მედიატორის მიერ შეფასებითი როლის შეთავსებას, სხვა პრობლემები იჩენს თავს, რომლებიც ძირითადად მედიატორის კომპეტენციას უკავშირდება. გამომდინარე იქიდან, რომ მედიაციის პროცესი ძირითადად მხარის ინტერესებსა და მოვლენების მათ მიერ შემოთავაზებულ სუბიექტურ აღქმას ეფუძნება, შესაბამისად არ ხდება ფაქტებისა და სამართლებრივი მტკიცებულებების შეფასება, მედიატორი მოკლებულია შესაძლებლობას ზედმიწევნით ზუსტად შეაფასოს სამართლებრივი სურათი.⁹⁸ აღნიშნული განხორციელებადიც რომ იყოს, შესაძლოა, მედიატორს არ ჰქონდეს იურიდიული განათლება და არ იცნობდეს სასამართლო პრაქტიკას, რამდენადაც მედიაცია არ არის პროფესია, რომელიც მხოლოდ იურიდიული სფეროს წარმომადგენლებისთვისაა ღია, არამედ, ესაა სრულიად ახალი პროფესია, რომელიც თანაბრად მიესაღება ნებისმიერი პროფესიის წარმომადგენლისთვის მედიატორის მანდატის გადაცემას შესაბამისი გადამზადების პირობებში.⁹⁹ საგულისხმოა ისიც, რომ იურისტ მედიატორსაც კი არ შესწევს უნარი ზედმიწევნით ზუსტად განჭვრიტოს დავის ბედი სასამართლოში. იურისპრუდენცია არ არის ზუსტი მეცნიერება, შესაბამისად, აბსოლუტური სიზუსტით სასამართლოში საქმის ბედის პროგნოზირება პრაქტიკოსი იურისტებისთვისაც კი არ არის შესაძლებელი. იმ შემთხვევაში თუ მხარეები დაეყრდნობიან მხოლოდ სამართლებრივ შეფასებას და საკუთარ თავს ნებაყოფლობით დაუქვემდებარებენ სამედიაციო მორიგების მბოჭავ ძალას, მათ არ ექნებათ მექანიზმი საიმისოდ, რომ დაიცვან თავი იმ შემთხვევაში, თუ სამართლებრივი შეფასება ზუსტი არ აღმოჩნდება.¹⁰⁰

1.2. მედიატორი, როგორც გადანყვევტილების მიმღები – მედიაციის ინსტიტუციური იდენტობის კრიზისი

მედიაციის პროცესის სამართლებრივ აქტებში მოცემული განმარტებები ნათლად წარმოაჩენს მედიაციის ინსტიტუტის არსობრივ-პროცედურულ ელემენტებს და ამ პროცესში მედიატორის, როგორც მხარეთა ნეიტრალური წინამძღოლის ხელშეწყობ, დამხმარე როლს. საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით მედიატორი ეხმარება მხარეებს მორიგების მიღწევაში და არ აქვს უფლება, დავასთან დაკავშირებით გადანყვევტილება თავად მიიღოს.¹⁰¹ „გაერთიანებული ერების კონვენცია მედიაციის შედეგად მიღებული საერთაშორისო შეთანხმებების შესახებ“ („სინგაპურის კონვენცია“) ასევე განმარტავს, რომ მედიაცია არის მედიატორის დახმარებით წარმართული პროცესი, რომელიც არ არის უფლებამოსილი დავის გადანყვევტის გზა თავს მოახვიოს მხარეებს.¹⁰² ზუსტად იდენტურ მოწესრიგებას ითვალისწინებს „UNCITRAL-ის მოდელური კანონი საერთაშორისო სამეწარმეო მედიაციისა და მედიაციის შედეგად მიღებული საერთაშორისო მორიგების შეთანხმებების შესახებ“.¹⁰³ ავსტრალიის ეთიკის სახელმძღვანელო წესები პროცესის განმარტებისას აქცენტირებს, რომ მხარეებმა თვითონ უნდა მიაღწიონ შეთანხმებას, მედიატორი კი კრეატიული მეთოდების გამოყენებით ეხმარება აღნიშნულში.¹⁰⁴ აღნიშნული განმარტებებიდან ნათლად იკვეთება, რომ

⁹⁸ Catanzaro, T., Improving Evaluation in Mediation: How Predictive Analytics Can Be Used to Improve Evaluative Mediation, American Journal of Mediation, Vol. 15, 2022, 99. იხ., აგრეთვე: Riskin L. L., Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives Vol. 12, №9, 1994, 111.

⁹⁹ Munjal, D., Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 76-77.

¹⁰⁰ იხ., იქვე, 78.

¹⁰¹ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, სსმ, 18/09/2019, მე-8 მუხლის მე-9 პუნქტი.

¹⁰² United Nations Convention on International Settlement Agreements resulting from Mediation (The “Singapore Convention on Mediation”), article 2 §3, <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/EN/Texts/UNCITRAL/Arbitration/mediation-convention-v1900316-eng.pdf> [07.11.2024].

¹⁰³ UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, with Guide to Enactment and Use 2018, article 1, §3; 24, <<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/22-01363-meditation-guide-e-ebook-rev.pdf>> [07.11.2024].

¹⁰⁴ Ethical Guidelines for Mediators, Law Council of Australia, 2018, article 1, <<https://lawcouncil.au/docs/db9bd799-34d8-e911-9400-005056be13b5/Ethical>> [07.11.2024].

მედიატორი მხოლოდ ხელშეწყობი, დამხმარე პირის როლს ითავსებს, რომელსაც პირდაპირ ეკონალება გადანყვეტილების მიღებაში ნებისმიერი ფორმით მონაწილეობა.¹⁰⁵

როგორც უკვე აღინიშნა, თვითგამორკვევის პრინციპი მოიაზრებს რომ გადანყვეტილების მიღების უფლებამოსილება მხარეებს ეკუთვნით, მედიატორის როლი კი მათი ინტერესების გამოკვეთასა და დაახლოებაში ვლინდება.¹⁰⁶ „მედიატორს აქვს ლეგიტიმაცია მხოლოდ პროცესუალურ გადანყვეტილებებზე, თუმცა აღნიშნულიც მხარეთა მიმღებლობის/თანხმობის პირობებში არსებითად უნდა იყოს მოტივირებული მათივე ინტერესებით და გამართლებული პროცესის ლეგიტიმურჭეთიკური მიზნებით.“¹⁰⁷

მედიაციის ცენტრალური სუბიექტი მხარეა, დავის გადანყვეტის ეს მექანიზმი მას უცხადებს სრულ ნდობას და მიიჩნევს, რომ მხარეს აქვს საკმარისი ინტელექტუალური თუ ემოციური რესურსი საიმისოდ, რომ თვითონ უკეთ იპოვოს საკუთარი დავის გადანყვეტის გზები, ვიდრე ამას არბიტრი ან მოსამართლე შეძლებდა.¹⁰⁸ მედიატორის დანიშნულებაა სხვადასხვა მეთოდოლოგიური ტექნიკით დაეხმაროს მხარეებს იფიქრონ კრეატიულად, გასცდნენ სამართლებრივ ჩარჩოებს და დავის გადანყვეტის მრავალფეროვანი ალტერნატივების რანჟირებით მიაღწიონ იმ გადანყვეტას, რომელიც თითოეული მათგანისთვის სასურველი იქნება.¹⁰⁹

სამართლებრივი რეგულაციებით მედიაციის ინსტიტუტისა და მედიატორის როლის განმარტების მიზანი იყო გაემიჯნა მედიაცია დავის გადანყვეტის სხვა მექანიზმებისგან, როგორებიცაა სასამართლო, არბიტრაჟი, ადრეული ნეიტრალური შეფასება თუ სხვა ჰიბრიდული ფორმები. მედიაცია განსხვავდება არბიტრაჟისგან, რადგანაც მხარეებს აქვთ სრული კონტროლი შედეგზე,¹¹⁰ მედიაცია არ არის მოქცეული შეჯიბრებითი პროცესის სამართლებრივ ჩარჩოებში¹¹¹ და მხარეებს უფლება აქვთ გასცდნენ სასარჩელო მოთხოვნებს.¹¹² მედიატორსა და არბიტრს „განსხვავებული ფუნქციონალური როლი“ აქვთ და პროცედურული მექანიზმებიც განსხვავებულია.¹¹³

შეფასებითი მედიატორის მხრიდან მხარეებზე არამართლზომიერი ზეგავლენა გადანყვეტილების მიღების პროცესში არა მხოლოდ ართმევს მედიაციის ინსტიტუტს იმ უმთავრეს უპირატესობას, რითაც გამოირჩევა, არამედ შლის ზღვარს მედიაციასა და დავის გადანყვეტის სხვა მექანიზმებს შორის,¹¹⁴ რამდენადაც მედიაცია მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპის მთავარი გამოვლინების – მხარეთა მიერ დამოუკიდებლად მიღებული გადანყვეტილების გარეშე სხვა არაფერია, თუ არა „ძველი ღვინო ახალ ბოთლში“,¹¹⁵ რამდენადაც საკითხის გადანყვეტის შესაძლებლობას სხვა პირის მიერ დავის გადანყვეტის სხვა საშუალებებიც სთავაზობენ მხარეებს. მედიატორის როლის ამგვარი აღქმა მედიაციის ინსტიტუტის ბუნებას სრულებით ცვლის.¹¹⁶

ერთადერთი პროცედურული შესაძლებლობა, რომელსაც კანონმდებლობა ითვალისწინებს სამედიაციო მორიგებასთან კავშირში არის მედიატორის უფლებამოსილება, შესთავაზოს მხარეებს

¹⁰⁵ Riskin L.L., Mediation and Lawyers, Ohio State Law Journal, Vol. 43, 1982, 29.

¹⁰⁶ Munjal, D., Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 73-74.

¹⁰⁷ ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადულის, მესამე გამოცემა, 2022, 84.

¹⁰⁸ Kovach K.K., Love L.P., “Evaluative” Mediation is an Oxymoron, Alternatives Vol 14. №3, 1996, 32.

¹⁰⁹ UNCITRAL Notes on Mediation, United Nations, Vienna 2021, 15., <<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/v2107071-mediation-notes.pdf>> [07.11.2024].

¹¹⁰ UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, with Guide to Enactment and Use 2018, 17-24, <<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/22-01363-mediation-guide-e-ebook-rev.pdf>> [07.11.2024].

¹¹¹ Riskin L.L., Mediation and Lawyers, Ohio State Law Journal, Vol. 43, 1982, 34.

¹¹² ბათიაშვილი ი., მედიაციის პროცესი, მისი პრინციპები და გამოწვევები საქართველოში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადანყვეტა – წელიწადულის 2022“ (ორენოვანი გამოცემა), თსუ-ის გამომცემლობა, Vol.11, №1, 2022, 10-11.

¹¹³ Munjal, D., Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 71.

¹¹⁴ Baksa, G., Different Mediation Styles and Their Use in Family Mediation, Jogi Tanulmányok, 2012, 254.

¹¹⁵ Alfini, J.J., Barkai, J., Baruch Bush R., Hermann M., Hyman J., Kovach, K., Liebman, C., Press Sh., Riskin, L. L., What Happens When Mediation is Institutionalized?: To the Parties, Practitioners and Host Institutions, Ohio State Journal on Dispute Resolution, Vol. 9:2, 1994, 311.

¹¹⁶ Munjal, D., Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 72-73.

სამედიაციო მორიგების პირობები, მხოლოდ, მხარეთა თანხმობის არსებობის შემთხვევაში და მათი ინტერესებისა და მათ მიერ გამოხატული პოზიციების გათვალისწინებით.¹¹⁷ აღნიშნული განსხვავდება გადაწყვეტილების მიღებისგან და არ უნდა აღიქმებოდეს, როგორც ფართო დისკრეციის მიმნიჭებელი დებულება დავის შედეგთან მიმართებით. აღნიშნული დანაწესის მიზანია მხარეები აღჭურვოს პროცედურული შესაძლებლობით დაეყრდნონ მედიატორის გამოცდილებას და, ერთგვარად, უზრუნველყოს, რომ სამედიაციო მორიგებას ექნება აღსრულებადი შინაარსი. თუ რომელ ეტაპზე ან რა მოცულობით უნდა შესთავაზოს მედიატორმა მხარეებს მორიგების პირობები, აღნიშნული შეიძლება დამოკიდებული იყოს სხვადასხვა ფაქტორზე,¹¹⁸ თუმცა მიუხედავად მედიატორისთვის კანონმდებლობით გათვალისწინებული ასეთი უფლებამოსილების არსებობისა, მხარის ავტონომიისა და თვითგამორკვევის პრინციპის მაქსიმალური რეალიზებისთვის,¹¹⁹ სასურველია, თუ მედიატორის ინტერვენცია ამ ნაწილშიც მინიმალური იქნება და სანაცვლოდ ის წაახალისებს მხარეებს რომ დამოუკიდებელი პროფესიონალებისგან მიიღოს რჩევა, მათ შორის, მორიგების პირობების შინაარსთან მიმართებითაც.¹²⁰

შეჯამების სახით უნდა ითქვას, რომ ის, რაც მედიაციას მხარეთათვის მიმზიდველს ხდის, თვითგამორკვევის პრინციპის მაქსიმალური რეალიზება, „მედიაციის პროცესის არაფორმალური ბუნება, [მხარეთა] სრული ჩართულობის შესაძლებლობა და სამართლებრივი ტექნიკურობის ნაკლებობაა.“¹²¹ მედიატორის მიერ თუნდაც კეთილშობილური მიზნებით და ინფორმირებული გადაწყვეტილების უზრუნველსაყოფად მხარეთა ავტონომიის მცირედი შეზღუდვაც კი აუფასურებს მედიაციის პროცესის ყოველგვარ ღირებულებას. ამასთან საგულისხმოა, აღინიშნოს, რომ ჩატარებული კვლევის თანახმადაც „შეფასებითი მედიაცია მხარეებს წარმატების ნაკლებ შეგრძნებას უტოვებს“, ვიდრე ხელშეწყობი.¹²² აღნიშნული იმით შეიძლება აიხსნას, რომ როდესაც მედიაციაში აქცენტი კვლავაც სამართლებრივ პერსპექტივაზეა, მხარეს უჩნდება განცდა, რომ შეჯიბრებითი სამართალწარმოების მსგავს პროცესში იმყოფება, რომლის შედეგზე გავლენის მოხდენა თვითონ არ შეუძლია და გადაწყვეტილების მიმღები მედიატორია, რაც თავისთავად არასწორია.

ამდენად, გამოსავალი დამოუკიდებელი იურისტების რესურსის გამოყენებაში მდგომარეობს, აგრეთვე, მხარეებთან რეალობის ტესტზე მუშაობაში, მხოლოდ არა იმგვარად, რომ მედიატორმა თვითონ გამოთქვას სამართლებრივი პროგნოზები, არამედ იმ ფორმით, რომელიც შესაძლებელს გახდის მხარეები თვითონ დაფიქრდნენ დავის გადაწყვეტის სამართლებრივ პერსპექტივაზე. მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის სათავეებთან გამოიკვეთა ტენდენცია, რომ მხარეები წარმომადგენლებს ან შეზღუდული მოცულობით რთავდნენ პროცესში, ან საერთოდ არ მიმართავდნენ მათ კონსულტაციისთვის.¹²³ ეს შეიძლება აიხსნას ცნობიერების ნაკლებობით მედიატორის, იურისტის როლის თაობაზე მედიაციის პროცესში, მათს ხარჯებზე და სხვ. ამიტომაცაა არსებითად მნიშვნელოვანი, რომ მედიატორმა პროცესის დასაწყისშივე განმარტოს ყველა აუცილებელი დეტალი, მათ შორის, აუხსნას მხარეებს რომ სამართლებრივი კონსულტაციის მიღება უსასყიდლოდ, იურიდიული დახმარების *pro bono* მიმწოდებლებისგანაც შეუძლიათ.

¹¹⁷ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, სსმ, 18/09/2019, მე-8 მუხლის მე-10 პუნქტი. იხ., აგრეთვე: სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებული 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, § 5.1.

¹¹⁸ UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, with Guide to Enactment and Use 2018, 40, <<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/22-01363-mediation-guide-e-ebook-rev.pdf>> [07.11.2024].

¹¹⁹ ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადური, მესამე გამოცემა, 2022, 85.

¹²⁰ Riskin L.L., Mediation and Lawyers, Ohio State Law Journal, Vol. 43, 1982, 40.

¹²¹ Hui Han E.C., Moving Beyond the “Facilitative” and “Evaluative” Divide – Considering Techniques That Can Further the Goals of Mediation, Asian Journal on Mediation, 2013, 40.

¹²² McDermott P. E., Discovering the Importance of Mediator Style – An Interdisciplinary Challenge, Negotiation and Conflict Management Research, Vol. 5, №4, 2012, 347.

¹²³ Riskin L. L., Towards New Standards for the Neutral Lawyer in Mediation, Arizona Law Review, Vol. 26, 1984, 334.

2. შეფასებითი და ხელშეწყობი მედიაცია პროცესის სამართლიანობის კონტექსტში

განზოგადებულად, მედიაციის შედეგით კმაყოფილებას ორი ფაქტორი განაპირობებს: როდესაც მხარეები ჩატარებულ პროცესს სამართლიანად მიიჩნევენ და, იმავედროულად, გრძნობენ, რომ მათი მონაწილეობა მნიშვნელოვანია.¹²⁴ ეთიკური პრინციპები ავალდებულებს მედიატორს უზრუნველყოს სამართლიანი პროცესი, რაც, ერთი მხრივ, მოიაზრებს პროცედურულ, მეორე მხრივ კი – არსობრივ სამართლიანობას.¹²⁵

პროცედურული სამართლიანობა გულისხმობს მედიაციის წარმართვას იმ პირობებში, როდესაც მედიატორი უზრუნველყოფს თითოეულ მხარეს პროცესის კონტროლის თანაბარი შესაძლებლობით, ყველა იმ მექანიზმზე თანაბარი წვდომის გარანტირებით, რომელიც ახასიათებს მედიაციას.¹²⁶ „პროცედურული სამართლიანობის შეფასებისას გადამწყვეტ როლს სამი ელემენტი – მონაწილეობა, ღირსება და ნდობა ასრულებს.“¹²⁷ პროცედურული სამართლიანობა ვრცელდება მედიაციის მთელ პროცესზე, პროცედურული მექანიზმებით სარგებლობიდან გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად და ნებაყოფლობით მიღების ჩათვლით. სამართლიანობა მიღწეულია, როდესაც მხარეები გადაწყვეტილებას იღებენ დამოუკიდებლად, ნებაყოფლობით,¹²⁸ ზენოლისა და იძულების გარეშე,¹²⁹ ბალანსირებული მოლაპარაკებების სათანადო ხელშეწყობის ფარგლებში.¹³⁰ და ამ თვალსაზრისით, შეფასებითი მედიაციის კონტექსტში უნდა ითქვას, რომ პროცედურული სამართლიანობის გარანტირება რთულდება, როდესაც მედიაციის შედეგი მნიშვნელოვნადაა განპირობებული მედიატორის სამართლებრივი შეფასებებით და დავის გადაწყვეტის თავსმოხვეული ალტერნატივებით. უმთავრესი, რაც შეფასებითი მედიაციის მოდელში პროცედურული სამართლიანობის უზრუნველყოფას უშლის ხელს, მხარისთვის პროცედურული კონტროლის შესაძლებლობის ჩამორთმევა და ამ ფუნქციით მედიატორის აღჭურვაა.

რაც შეეხება არსობრივ სამართლიანობას, აღნიშნული გარკვეულ მოთხოვნებს უწესებს თავად „სამედიაციო მორიგების შინაარსს, რომელიც უნდა აკმაყოფილებდეს სამართლიანობისა და კანონიერების მინიმალურ მოთხოვნებს“, ¹³¹ იძლეოდეს შესაძლებლობას, რომ მხარეებს ინდივიდუალურად ჰქონდეთ სამართლიანობის აღქმა და გადაწყვეტა არ უნდა არღვევდეს სამართლიანობის სტანდარტს იმ მესამე მხარეებისთვის, რომლებიც არ ყოფილან წარმოდგენილი პროცესში.¹³² არსობრივი სამართლიანობის გარანტირება მედიატორისთვის ერთ-ერთი ყველაზე რთული დავალებაა, რადგანაც ღირებულებათა კონკურენციის პირობებში არ არსებობს ეთიკური ორიენტირი, რომელიც განსაზღვრავდა რომელი მათგანის სასიკეთოდ უნდა გაკეთდეს არჩევანი. არსობრივი სამართლიანობის უზრუნველყოფის სირთულეს, მისი მახასიათებლების გათვალისწინებით, განაპირობებს შემდეგი:

¹²⁴ Thibaut J., Walker L., A Theory of Procedure, California Law Review, Vol. 66, №3, 1978, 541 მითითებულია ნაშრომში: Waldman, E. A., The Evaluative-Facilitative Debate in Mediation: Applying the Lens of Therapeutic Jurisprudence, Marquette Law Review, vol. 82, №1, 1998, 161.

¹²⁵ ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადიური, მესამე გამოცემა, 2022, 88.

¹²⁶ იხ., იქვე, 83-88.

¹²⁷ Waldman, E. A., The Evaluative-Facilitative Debate in Mediation: Applying the Lens of Therapeutic Jurisprudence, Marquette Law Review, vol. 82, №1, 1998, 161.

¹²⁸ ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევების საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადიური 2016“ (ორენოვანი გამოცემა), თსუ-ის გამომცემლობა, Vol.5, №1, 2016, 11.

¹²⁹ ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადიური, მესამე გამოცემა, 2022, 88.

¹³⁰ Wolski B., An Ethical Evaluation Process for Mediators: A Preliminary Exploration of Factors Which Impact Ethical Decision-Making, Law in Context, Vol. 35, №1, 2017, 74.

¹³¹ ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადიური, მესამე გამოცემა, 2022, 88.

¹³² Riskin L. L., Towards New Standards for the Neutral Lawyer in Mediation, Arizona Law Review, Vol. 26, 1984, 354. იხ., აგრეთვე: ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი №1, 2016, 32.

ა) სამართლიანობის ინდივიდუალური აღქმა

სამართლიანობის უნივერსალური, საყოველთაო განმარტება არ არსებობს, ის სუბიექტური კატეგორიაა და მისი შინაარსი მხარეთა ინდივიდუალური მორალური კომპასის შესაბამისად განისაზღვრება, რომელიც ერთმანეთისგან რადიკალურად შეიძლება განსხვავდებოდეს. გარდა ამისა, მიუხედავად იმისა, რომ მედიატორი მოკლებულია შესაძლებლობას სამართლებრივი კონსულტაცია გაუწიოს მხარეებს ან შეაფასოს სამედიაციო მორიგების მართლზომიერება მხოლოდ იმაზე დაყრდნობით, თუ რამდენად იდენტური იქნებოდა გადაწყვეტა სასამართლოს მიერ, საკანონმდებლო ნორმების გამოყენების პირობებში, მედიატორს თავადაც უნდა ჰქონდეს განცდა, რომ მორიგება აკმაყოფილებს სამართლიანობის მინიმალურ მოთხოვნებს და შედგენილია ეთიკური სტანდარტების შესაბამისად, წინააღმდეგ შემთხვევაში მან უნდა შეწყვიტოს პროცესი და „არ დაუშვას ისეთი შეთანხმების მიღწევა, რომელიც მხარეთათვის გაუცნობიერებლად ხელყოფს რომელიმე მათგანის არსებით ინტერესებს“.¹³³

ბ) მორიგების აღსრულება უნარიანობა კანონიერებასა და სამართლიანობასთან კავშირში

„სამედიაციო მორიგება მედიაციის პროცესის საბოლოო პროდუქტია.“¹³⁴ მხარეებს სწორედ იმიტომ აქვთ მედიაციის პროცესში მონაწილეობის სურვილი, რომ აქვთ მოლოდინი უფრო მოკლე ვადაში გადაწყვეტიონ კონფლიქტი და იმავდროულად უზრუნველყოფილი იყვნენ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულების გარანტიებით. სამედიაციო მორიგება, რომელიც არ აკმაყოფილებს აღსრულება უნარიანობის სტანდარტს არ შეიძლება ჩაითვალოს სამართლიანად. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი მორიგების აღსრულება უნარიანობის წინაპირობად ადგენს კანონმდებლობასთან წინააღმდეგობის გამორიცხვას.¹³⁵ მოცემულ შემთხვევაში „კანონმდებლობასთან წინააღმდეგობა გულისხმობს კანონმდებლობით გარანტირებულ, ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებთან შეუსაბამობას. [...] სხვა შემთხვევაში, კანონიერების ელემენტი ისე რომ აღგვეყვას, როგორც დავის სამართლის ნორმების შესაბამისად გადაწყვეტა, მაშინ აზრი დაეკარგებოდა მედიაციის სასამართლოსთან განმასხვავებელ ნიშანს. სამედიაციო მორიგების კანონიერების შეფასების კრიტერიუმში არ უნდა იყოს ის ფაქტორი, თუ როგორ გადაწყვეტდა სასამართლო აღნიშნულ დავას.“¹³⁶

გ) ეთიკურ ღირებულებათა კონკურენცია

მედიატორი ვალდებულია მედიაციის პროცესის სრული მსვლელობის განმავლობაში შეინარჩუნოს ნეიტრალიტეტი, მაგრამ მისი „ნეიტრალულობით ბოჭვა სრულდება მორიგების არსებითი შინაარსობრივ-უფლებრივი არათანაზომიერების ზღვარზე.“¹³⁷ ასეთ დროს ერთმანეთს უპირისპირდება, ერთი მხრივ, მიუკერძოებლობის, მეორე მხრივ კი ხარისხიანი პროცესის უზრუნველყოფის ვალდებულება.¹³⁸ აღნიშნული გამოწვეულია იმით, რომ ზოგადი სტანდარტით მედიატორი არ უნდა იყოს დაინტერესებული დავის შედეგით, არ უნდა მოახდინოს ზეგავლენა მორიგების შინაარსზე, როდესაც ის მიღებულია ინფორმირებული გადაწყვეტილების ფარგლებში, თუმცა თუ მორიგების შინა-

¹³³ ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადი, მესამე გამოცემა, 2022, 89-90.

¹³⁴ უზნაძე ნ., სამედიაციო მორიგების აღსრულების გამომრიცხავი გარემოებები საქართველოსა და ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა კანონმდებლობის მიხედვით, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადი 2020-2021“ (ორენოვანი გამოცემა), თსუ-ის გამომცემლობა, Vol.10, №1, 2021, 118.

¹³⁵ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 14/11/1997, მუხლი 363³².

¹³⁶ უზნაძე ნ., სამედიაციო მორიგების აღსრულების გამომრიცხავი გარემოებები საქართველოსა და ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა კანონმდებლობის მიხედვით, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადი 2020-2021“ (ორენოვანი გამოცემა), თსუ-ის გამომცემლობა, Vol.10, №1, 2021, 124-125.

¹³⁷ ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადი, მესამე გამოცემა, 2022, 90.

¹³⁸ Riskin L.L., Awareness and Ethics in Dispute Resolution and Law, Why Mindfulness Tends to Foster Ethical Behavior, Tex. L. Rev., Vol. 50, 2009, 501.

არსი აშკარად არათანაბარ მდგომარეობაში აყენებს მხარეებს, იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც მხარეები ნებაყოფლობით გამოხატავენ მზაობას დაექვემდებარონ ასეთ თვითბოჭვას, ასეთ დროს მედიატორის ვალდებულებაა სათანადოდ გამოიკვლიოს რამ განაპირობა მხარის თანხმობა ასეთ არათანაზომიერ პირობებზე, რამდენად მაღალია მისი ინფორმირების ხარისხი, მხოლოდ, ეს უნდა გააკეთოს არა სამართლებრივი კონსულტაციის განვითარების ან გადაწყვეტილებაზე სხვაგვარი, დაუშვებელი ზეგავლენით, არამედ სამედიაციო ტექნიკებით, რეალობის ტესტზე მუშაობით, ხოლო თუ აღნიშნული უშედეგო აღმოჩნდება, მაშინ „მხარეთა ინფორმირებით შეწყვიტოს პროცესი თუ მედიაციის ეთიკური მოთხოვნის, ურღვევების მიღწევა შეუძლებელია.“¹³⁹

IV. მედიაციის მოდელები დღეს – ხედვის ტრანსფორმაცია, გამოწვევები და რეკომენდაციები

ლეონარდ რისკინის მიერ შემოთავაზებული მოდელი შეფასებითი და ხელშეწყობი მედიაციის მოდელების შესახებ ინოვაციური იყო, რამდენადაც ეს იყო პირველი მცდელობა, ცხრილის სახით დაეჯგუფებინა და შესაბამისი მოდელისთვის მიეკუთვნებინა მედიაციის პროცესი, მედიატორის მიერ გამოყენებული ტექნიკებისა და პრობლემების გადაჭრის მეთოდის მიხედვით. რისკინის პირველადი მოდელი მკვეთრ ზღვარს ავლენდა ორ მოდელს შორის და გამორიცხავდა მედიაციის პროცესში ორივე მათგანის თანადროულ არსებობას. აღნიშნული ხისტი მიდგომისა და უფრო მეტად, შეფასებითი მოდელის შინაარსის გამო ამ ცხრილმა პრაქტიკოსებსა და თეორეტიკოსებს შორის ხანგრძლივი დისკუსია გამოიწვია, კონკრეტულად კი იმან, შეფასებითი მედიაცია მედიაციის სახედ საერთოდ უნდა მოეზრებინათ თუ არა.¹⁴⁰ როდესაც ლეონარდ რისკინმა აღნიშნული მოდელი შესთავაზა მედიაციის პრაქტიკით დაინტერესებულ პირებს, მაშინ არ არსებობდა მსგავსი ეტიკური მოდელები შორის, შესაბამისად, ეს იყო მედიაციის პრაქტიკის სამეცნიერო სტრუქტურის პირველი მცდელობა. დროთა განმავლობაში, პრაქტიკამ აჩვენა, რომ შემოთავაზებული ცხრილი ზედმინდებით, მათემატიკური სიზუსტით¹⁴¹ არ ასახავდა რეალობას,¹⁴² რადგანაც პრაქტიკაში მედიაცია უფრო კომპლექსური¹⁴³ და დინამიკური პროცესია და ამგვარ ხისტ დაყოფას არ ექვემდებარება,¹⁴⁴ მედიატორის სტილი კი შეიძლება მონაცვლეობდეს სხვადასხვა მოდელს შორის სხვადასხვა გარემოების გათვალისწინებით.¹⁴⁵ აღნიშნულის უტყუარობა დაადასტურა ჩატარებულმა კვლევამაც, რომლის ფარგლებშიც მედიაციის იმ მოდელში, რომელიც მოიაზრებოდა ხელშეწყობი მედიაციად, გამოვლინდა შეფასებითი მოდელისთვის დამახასიათებელი გარემოებები და პირობები.¹⁴⁶

დროთა განმავლობაში სამეცნიერო ლიტერატურაში გაბატონებული შეხედულებები გადასინჯვას მოითხოვს, რამდენადაც ისინი ველარ ჰპასუხობენ თანამედროვეობის გამოწვევებს და ანომალიებით ხასიათდებიან.¹⁴⁷ ამ მოვლენას თომას კუნმა „პარადიგმების ცვლილება“ უწოდს.¹⁴⁸

¹³⁹ ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადიური, მესამე გამოცემა, 2022, 89.

¹⁴⁰ Anderson D. Q., Facilitative Versus Evaluative Mediation – Is There Necessarily a Dichotomy?, Asian Journal on Mediation, 2013, 66.

¹⁴¹ Riskin L. L., Decisionmaking in Mediation: The New Old Grid and the New New Grid System, Notre Dame Law Review, Vol. 79, №1, 2003, 50.

¹⁴² Catanzaro T., Improving Evaluation in Mediation: How Predictive Analytics Can Be Used to Improve Evaluative Mediation, American Journal of Mediation, Vol. 15, 2022, 98.

¹⁴³ Lande J., Real Mediation Systems to Help Parties and Mediators Achieve Their Goals, Cardozo Journal of Conflict Resolution, Vol. 24, 2023, 352-353.

¹⁴⁴ Riskin L. L., Retiring and Replacing the Grid of Mediator Orientations, Alternatives Vol.21, №4, 2003, 72.

¹⁴⁵ Anderson D. Q., Facilitative Versus Evaluative Mediation – Is There Necessarily a Dichotomy?, Asian Journal on Mediation, 2013, 66.

¹⁴⁶ McDermott P. E., Discovering the Importance of Mediator Style – An Interdisciplinary Challenge, Negotiation and Conflict Management Research, Vol. 5, №4, 2012, 346-350.

¹⁴⁷ Lande J., Real Mediation Systems to Help Parties and Mediators Achieve Their Goals, Cardozo Journal of Conflict Resolution, Vol. 24, 2023, 347.

სწორედ ეს მოხდა ლეონარდ რისკინის მოდელების შემთხვევაშიც. დროთა განმავლობაში თავად ავტორმაც რამდენჯერმე გადასინჯა ორიგინალი თეორია, რადგანაც ის ვერ ჰპასუხობდა გარკვეულ გამოწვევებს.

მოდელის ნაკლოვანებებს შორის პროფესორმა გამოყო ის ფაქტი, რომ ძველი მოდელი ფოკუსირებული იყო მხოლოდ მედიატორზე, მაშინ, როდესაც მნიშვნელოვანია პროცესის ყველა მონაწილეს ექცეოდეს სათანადო ყურადღება.¹⁴⁹ გარდა ამისა, მოდელის მთავარ ნაკლოვანებად ლეონარდ რისკინმა დაასახელა ის ფაქტი, რომ არ არსებობს მკვეთრი და მკაფიო მიჯნა შეფასებით და ხელშემწყობ მიდგომებს შორის და რომ მედიატორი ერთ პროცესში შეიძლება ორივე მათგანს იყენებდეს,¹⁵⁰ მხოლოდ, არსებითი დატვირთვა გამოხატვის ფორმას, დროს და კონტექსტს ენიჭება.¹⁵¹ სწორედ ეს არის ის, რაზეც უნდა იყოს მთავარი აქცენტი მოდელის ხარვეზების შეფასებისას. რეალურად, გამოწვევა ის კი არ არის, მედიატორი პროგნოზირებს თუ არა დავის შედეგებს და აფასებს თუ არა სასამართლო პერსპექტივებს, არამედ ის, თუ როგორ იყენებს ამ შეფასებას პროცესში და აწვდის მხარეებს, შესაბამისად, პრობლემა ამ შეფასების გამოხატვის ფორმაა და არა ცალკე აღებული სამართლებრივი პროგნოზი, როგორც მედიატორის ინდივიდუალური, სუბიექტური განწყობა დავის შედეგის მიმართ. მაშინ, როდესაც სამეცნიერო წრეებში დისკუსიის საგანი ის იყო, „ხელშემწყობი სტილი უნდა გამოყენებულიყო თუ შეფასებითი, სწორი შეკითხვა, რომელიც უნდა დასმულიყო იყო შემდეგი: რომელია სწორი მიდგომა მხარეთა დასახმარებლად, რომ ზუსტად შეაფასონ საკუთარი ალტერნატივები?“¹⁵² პრობლემა სამართლებრივი შეფასება კი არ არის, არამედ მისი ზეგავლენის მომხდენი და მიმართულების მიმცემი ხასიათი, რაც დაუშვებელია.¹⁵³

მედიაციის პროცედურის სტრუქტურის მიხედვით, განერილი სტანდარტი არ არსებობს. კანონმდებლობა არეგულირებს პროცესის ძირითად პრინციპებს, ეთიკურ სტანდარტებს, პროფესიაში შესვლის საფუძვლებს და სხვა არსებით საკითხებს, ხოლო როგორ უნდა დაგეგმოს მედიატორმა პროცესი, ეს მის ინდივიდუალურ მიდგომებსა და ტექნიკებსა დამოკიდებულია, რომელსაც დავის თავისებურების შესაბამისად თვითონვე ირჩევს. მაგალითად, არ არსებობს სტანდარტი, რომელიც მედიატორს განუსაზღვრავს პროცესი ინდივიდუალური შეხვედრებით გახსნას თუ საერთო, რომელი ტექნიკები გამოიყენოს, რა საკითხების გამოკვლევაზე გააკეთოს აქცენტი. ეს ყველაფერი იმპროვიზაციის შედეგად ხდება და პროცესის მსვლელობისას ეტაპობრივად იგეგმება მედიატორის გონებაში. არც იმის მკაფიო ორიენტირი არსებობს კანონმდებლობასა და ეთიკის რეგულაციებში, თუ როგორ უნდა დააზღვიოს მედიატორმა მიკერძოების, ან, როგორც მინიმუმ, მხარეთა მიერ მისი ასეთად აღქმის რისკები იმგვარად, რომ მის მიერ გამოთქმული მოსაზრებები შეფასებად ან მორიგების მიღწევაზე ზეგავლენის მცდელობად არ ჩათვალოს და, იმავდროულად, ხელი შეუწყოს მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპის რეალიზებას და ინფორმირებულ გადაწყვეტილებას. აღნიშნული დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ დაგეგმავს მედიატორი პროცესს, რა ტექნიკებს გამოიყენებს.

ბუნებრივია, მედიაციის საწყისი ფაზა მნიშვნელოვანია იმისთვის, რომ მედიატორმა მოიპოვოს მხარეების ნდობა, გაეცნოს უთანხმოების შინაარსს და გამოიყენოს შესაძლებლობა მხარეთა

¹⁴⁸ Kuhn T.S., *The Structure of Scientific Revolutions*, 4th ed. 2012, მითითებულია: Lande J., *Real Mediation Systems to Help Parties and Mediators Achieve Their Goals*, *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, Vol. 24, 2023, 347.

¹⁴⁹ აღნიშნულის გათვალისწინებით პროფესორმა რისკინმა შემოგვთავაზა ახალი მოდელი, რომელიც გადაწყვეტილების მიღების პროცესს სუბსტანციურ, პროცედურულ და მეტა-პროცედურულ გადაწყვეტილების მიღებად აჯგუფებს და ითვალისწინებს ისეთი ფაქტორების ზეგავლენის შეფასებას, როგორებიცაა კონფლიქტის გამომწვევი გარემოებები, მედიაციის პროცედურის დაგეგმვა და სხვ. იხ. Riskin L. L., *Replacing the Mediator Orientation Grids, Again: Proposing a “New New Grid System”*, *Alternatives*, Vol.23, №8, 2005, 128.

¹⁵⁰ Riskin L. L., *Replacing the Mediator Orientation Grids, Again: Proposing a “New New Grid System”*, *Alternatives*, Vol.23, №8, 2005, 127.

¹⁵¹ Riskin L. L., *Decisionmaking in Mediation: The New Old Grid and the New New Grid System*, *Notre Dame Law Review*, Vol. 79, №1, 2003, 15.

¹⁵² Anderson D. Q., *Facilitative Versus Evaluative Mediation – Is There Necessarily a Dichotomy?*, *Asian Journal on Mediation*, 2013, 73.

¹⁵³ იხ., იქვე, 70-71.

ინტერესების კვლევისთვის. „ალტერნატივების შეფასება არ უნდა მოხდეს მედიაციის პროცესის ადრეულ ეტაპზე. მედიაცია პირველ რიგში უნდა ფოკუსირდეს დაეხმაროს მხარეებს ერთმანეთთან კომუნიკაციაში, ერთმანეთის ინტერესების გაგებასა და მოლაპარაკებაში. ალტერნატივებზე ნაადრევმა მსჯელობამ შესაძლოა მხარეთა პოზიციონირება გამოიწვიოს და შექმნას დაძაბულობა, რომელიც გაართულებს მხარეებისთვის მოლაპარაკების გაგრძელებას.“¹⁵⁴ გარდა აღნიშნულისა, იმასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს, თუ სად და როგორ ხდება ალტერნატივების შეთავაზება. რაც ყველაზე მთავარია, ალტერნატივები არ უნდა მოდიოდეს მედიატორისგან და მათი განხორციელებადობის განხილვა არ უნდა მიმდინარეობდეს საერთო შეხვედრაზე, რამდენადაც ამან შეიძლება გამოიწვიოს მედიატორისა და თავად პროცესის მიმართ მხარეთა ნდობის რღვევა.¹⁵⁵ პირველ რიგში აუცილებელია, მედიატორმა ინდივიდუალური შეხვედრების ფარგლებში გამოიკვლიოს მხარეთა ინტერესები, შეძლოს მათი გადაკვეთის წერტილების იდენტიფიცირება და დაახლოება, მხოლოდ ამის შემდეგ იქნება შესაძლებელი ალტერნატივებზე მსჯელობა, თუმცა ამ ნაწილშიც მედიატორს სიფრთხილე მართებს, რადგანაც მნიშვნელოვანია, რა ფორმით მიაწოდებს მედიატორი საკუთარ აზრს მხარეებს. ასეთ დროს კარგი ტექნიკაა მხარის დამსწრე წარმომადგენლის ინტელექტუალური რესურსის გამოყენება რეალობის ტესტის განსახორციელებლად. კერძოდ, შესაძლოა, მედიატორმა მხარის წარმომადგენელს ჰკითხოს საკუთარი გამოცდილებით შეაფასოს როგორია სასამართლო პრაქტიკა მსგავსი ტიპის საქმეებზე, როგორი შედეგის დადგომას ვარაუდობს სასამართლოში, შესაბამისად, სამართლებრივი შეფასების ვექტორს მედიატორი წარმომადგენლისკენ მიმართავს და ამ ფორმით ახდენს მხარის ინფორმირებას შეფასების პირადად გამოთქმის გარეშე.¹⁵⁶ ამგვარად, შეფასება ჟღერდება მედიაციის პროცესში, მხოლოდ, არა იმ პირის მიერ, რომელსაც ნეიტრალიტეტის ვალდებულება მართებს, არამედ მხარის წარმომადგენლის მხრიდან, რომლის როლი და დანიშნულება ამ პროცესში სწორედ რომ სამართლებრივი კონსულტაციის განევა. აღნიშნული ტექნიკის გამოყენების მიზანია მხარის ინფორმირება იმგვარად, რომ ჩრდილი არ მიადგეს მედიატორის ნეიტრალურ და მიუკერძოებელ სტატუსს. ისეთ შემთხვევებში, როდესაც მხარეს არ ახლავს წარმომადგენელი მედიაციის პროცესში, მედიატორმა შესაძლოა დავალებად განუთავსდეს მას, რომ მომდევნო შეხვედრისთვის კონსულტაცია გაიაროს იურისტთან და ამის გათვალისწინებით იფიქროს ალტერნატივებზე.¹⁵⁷ პრობლემის ამოსავალი, როგორც უკვე აღინიშნა, ტექნიკებსა და მეთოდოლოგიაშია, რომელსაც მედიატორი იყენებს მხარეთა ინტერესებისა და საჭიროებების გათვალისწინებით.

V. დასკვნა

როგორც შეფასებითი და ხელშემწყობი მედიაციის მოდელების ანალიზით გამოიკვეთა, ამ დიქტომიის თანამედროვე აღქმა ისეთი ხისტი აღარ არის, როგორც ორიგინალ სამეცნიერო ნაშრომში. მიუხედავად აზრთა სხვადასხვაობისა, სამეცნიერო ლიტერატურისა და სამართლებრივი აქტების ანალიზი ცხადყოფს, რომ მეტწილად მაინც რეკომენდებულია, რომ მედიატორს არ ჰქონდეს სამართლებრივი მრჩეველის ან გადანყევტილების მიმღები პირის როლი. ის არა მხოლოდ უნდა იყოს მიუკერძოებელი (სუბიექტური კატეგორია), არამედ უნდა აღიქმებოდეს კიდევაც ასეთად (ობიექტური კატეგორია). მხარეებს ვერ ექნებათ მედიატორისგან იმის მოლოდინი, რომ მისგან მიიღებენ სამართლებრივ მომსახურებას, რადგანაც თავისი როლით და დანიშნულებით მედიაციის პროცესში მედიატორი არსებითად განსხვავდება მოსამართლის, არბიტრის ან ადვოკატისგან. მედიატორის როლის ამგვარი გაგება აუფასურებს მედიაციის ინსტიტუტს, სრულად ცვლის მედიაციის ბუნებას. მედიატორისა და მედიაციის როლის სწორი გაანალიზება და გააზრება არსებითია საიმისოდ, რომ

¹⁵⁴ იბ., იქვე, 74.

¹⁵⁵ Hui Han E.C., Moving Beyond the “Facilitative” and “Evaluative” Divide – Considering Techniques That Can Further the Goals of Mediation, Asian Journal on Mediation, 2013, 42-43.

¹⁵⁶ Anderson D. Q., Facilitative Versus Evaluative Mediation – Is There Necessarily a Dichotomy?, Asian Journal on Mediation, 2013, 74.

¹⁵⁷ Hui Han E.C., Moving Beyond the “Facilitative” and “Evaluative” Divide – Considering Techniques That Can Further the Goals of Mediation, Asian Journal on Mediation, 2013, 43.

ამ ინსტიტუტმა შესაბამისი ადგილი დაიმკვიდროს საზოგადოებაში. როგორც საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების, ისე – სწორი მოლოდინების ფორმირების ნაწილში უდიდესი დატვირთვა მედიატორს ეკისრება.

„ეთიკური დილემა მაშინ წარმოიშობა, როდესაც „კონკურირებად ღირებულებებს (კეთილდღეობის იდეები) შორის არჩევანია საჭირო,“¹⁵⁸ რომელიც გვთავაზობს „ალტერნატიული და ურთიერთგამომრიცხავი მოქმედებების მრავალფეროვნებას.“^{159,160} მედიაციის პროცესს მუდმივად თან სდევს ეთიკური დილემები. ასე იყო, არის და იქნება. არსებითი ისაა, რომ მედიატორმა ამ ღირებულებათა წესრიგში სწორი ორიენტირი არ დაკარგოს. მედიატორმა „ნეიტრალურობა უნდა შეუთავსოს ეთიკურ მედიაციას.“¹⁶¹ მართალია, ეთიკის კოდექსები და მედიატორის ქცევის წესები შესაბამის საკანონმდებლო აქტებთან ერთად არეგულირებენ ეთიკური ქცევის ძირითად პრინციპებს, თუმცა ისინი ვერ განსაზღვრავენ სამოქმედო სტანდარტს ყველა შესაძლო ეთიკურ დილემაზე საპასუხოდ, ამასთან, არც ეთიკური პრინციპების იერარქიას ადგენენ.¹⁶² „ეთიკური გამოწვევა საქმის ფაქტობრივი გარემოებების კომპლექსური ანალიზითა და ღირებულებათა შეწონვის მეთოდით უნდა გადაიჭრას.“¹⁶³ ამ პროცესში არსებითი დატვირთვა მედიატორის მეთოდოლოგიას, მის მიერ გამოყენებულ ტექნიკებსა და პროცესის სწორ დაგეგმვაზე მოდის, რადგანაც სწორედ მედიატორია როგორც მედიაციის პროცესის, ისე – თავად ამ ინსტიტუტის მიმართ საზოგადოების ნდობის ურღვევობის გარანტი.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, სსმ, 18/09/2019.
2. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 14/11/1997.
3. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებული 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ.
4. ბათიაშვილი ი., მედიაციის პროცესი, მისი პრინციპები და გამოწვევები საქართველოში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2022“ (ორენოვანი გამოცემა), თსუ-ის გამომცემლობა, Vol.11, №1, 2022, 10-11,14.
5. უზნაძე ნ., სამედიაციო მორიგების აღსრულების გამომრიცხავი გარემოებები საქართველოსა და ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა კანონმდებლობის მიხედვით, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2020-2021“ (ორენოვანი გამოცემა), თსუ-ის გამომცემლობა, Vol.10, №1, 2021, 118, 124-125.
6. ყანდაშვილი ი., მედიაცია – დავის გადაწყვეტის ეფექტური საშუალება, პრაქტიკული სახელმძღვანელო, თბ., 2022, 51.
7. ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი №1, 2016, 25, 31, 32.
8. ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევობის საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2016“ (ორენოვანი გამოცემა), თსუ-ის გამომცემლობა, Vol.5, №1, 2016, 11,14.

¹⁵⁸ Joseph Fletcher, ‘Situation Ethics, Law and Watergate’ (1975-1976) 6 Cumberland Law Review 35, 55., მითითებულია ნაშრომში: *Wolski B.*, An Ethical Evaluation Process for Mediators: A Preliminary Exploration of Factors Which Impact Ethical Decision-Making, Law in Context, Vol. 35, №1, 2017, 65.

¹⁵⁹ Christine Parker and Adrian Evans, *Inside Lawyers’ Ethics* (Cambridge University Press, 2nd ed, 2014) 16., მითითებულია ნაშრომში: *Wolski B.*, An Ethical Evaluation Process for Mediators: A Preliminary Exploration of Factors Which Impact Ethical Decision-Making, Law in Context, Vol. 35, №1, 2017, 65.

¹⁶⁰ *Wolski B.*, An Ethical Evaluation Process for Mediators: A Preliminary Exploration of Factors Which Impact Ethical Decision-Making, Law in Context, Vol. 35, №1, 2017, 65.

¹⁶¹ *Lakhani, M. A.*, Ethical Mediation, Advocate (Vancouver Bar Association), vol. 79, no. 6, 2021, 849.

¹⁶² ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწდეული, მესამე გამოცემა, 2022, 91, 95. იხ., აგრეთვე: *Riskin L. L.*, Towards New Standards for the Neutral Lawyer in Mediation, Arizona Law Review, Vol, 26, 1984, 337.

¹⁶³ იხ., იქვე.

9. ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, სამართლის ჟურნალი №2, 2016, 33.
10. ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის პრინციპთა ზღვარზე, სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრის წელიწადი, მესამე გამოცემა, 2022, 82-95.
11. წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თსუ-ის გამომცემლობა, თბ., 2016, 43-47.
12. ტყემალაძე ს., მედიაცია საქართველოში: ტრადიციიდან თანამედროვეობამდე, თბ., 2016, 11.
13. DIRECTIVE 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation In Civil and Commercial Matters.
14. Ethical Guidelines for Mediators, Law Council of Australia, 2018.
15. Model Standards of Conduct for Mediators, AAA, ABA, ACR, 1994, Revised 2005.
16. United Nations Convention on International Settlement Agreements resulting from Mediation (The “Singapore Convention on Mediation”).
17. UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, with Guide to Enactment and Use 2018.
18. UNCITRAL Notes on Mediation, United Nations, Vienna 2021.
19. Anderson D. Q., Facilitative Versus Evaluative Mediation – Is There Necessarily a Dichotomy? Asian Journal on Mediation, 2013, 66-67, 69-74.
20. Alfini, J.J., Barkai, J., Baruch Bush R., Hermann M., Hyman J., Kovach, K., Liebman, C., Press Sh., Riskin, L. L., What Happens When Mediation is Institutionalized?: To the Parties, Practitioners and Host Institutions, Ohio State Journal on Dispute Resolution, Vol. 9:2, 1994, 309-311, 314 -315, 319, 325.
21. Baksa G., Different Mediation Styles and Their Use in Family Mediation, Jogi Tanulmányok, 2012, 250, 254.
22. Brooker P., An Investigation of Evaluative and Facilitative Approaches to Construction Mediation, Structural Survey, Vol. 25 №3/4, 2007, 227.
23. Catanzaro, T., “Improving Evaluation in Mediation: How Predictive Analytics Can Be Used to Improve Evaluative Mediation.” American Journal of Mediation, Vol. 15, 2022, 96-101.
24. Erbe N., The Global Popularity and Promise of Facilitative ADR, Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 18, №2, 2004, 356.
25. Hansen T., The Narrative Approach to Mediation, 2003.
26. Hui Han E.C., Moving Beyond the “Facilitative” and “Evaluative” Divide – Considering Techniques That Can Further the Goals of Mediation, Asian Journal on Mediation, 2013, 40 -43.
27. Kidner, J., The Limits of Mediator Labels: False Debate between Facilitative versus Evaluative Mediator Styles, Windsor Review of Legal and Social Issues, vol. 30, 2011, 167.
28. Kovach K.K., Love L.P., “Evaluative” Mediation is an Oxymoron, Alternatives Vol 14. №3, 1996, 31, 32.
29. Lakhani, M. A., “Ethical Mediation.” Advocate (Vancouver Bar Association), vol. 79, no. 6, 2021, 849.
30. Lande J., Real Mediation Systems to Help Parties and Mediators Achieve Their Goals, Cardozo Journal of Conflict Resolution, Vol. 24, 2023, 347, 352- 354.
31. Levin, M.S., The Propriety of Evaluative Mediation: Concerns about the Nature and Quality of an Evaluative Opinion, Ohio State Journal on Dispute Resolution, Vol. 16, no. 2, 2001, 268, 274.
32. McDermott P. E., Discovering the Importance of Mediator Style – An Interdisciplinary Challenge, Negotiation and Conflict Management Research, Vol. 5, №4, 2012, 346-350.
33. Munjal, D., “Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator.” Pretoria Student Law Review, 6, 2012, 69-74, 76-78.
34. Riskin L.L., Mediation and Lawyers, Ohio State Law Journal, Vol. 43, 1982, 29, 34, 37, 39- 40.
35. Riskin L. L., Towards New Standards for the Neutral Lawyer in Mediation, Arizona Law Review, Vol, 26, 1984, 334, 336-337, 344, 354.
36. Riskin L. L., Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives Vol. 12, №9, 1994, 111-113.
37. Riskin, L. L., “Mediation Quandries.” Florida State University Law Review, vol. 24, no. 4, 1997, 1009.
38. Riskin L. L., Retiring and Replacing the Grid of Mediator Orientations, Alternatives Vol.21, №4, 2003, 71- 72.
39. Riskin L. L., Decisionmaking in Mediation: The New Old Grid and the New New Grid System, Notre Dame Law Review, Vol. 79, №1, 2003, 15, 24, 50.
40. Riskin L. L., Replacing the Mediator Orientation Grids, Again: Proposing a “New New Grid System”, Alternatives, Vol.23, №8, 2005, 127, 128.

41. *Riskin L.L.*, Awareness and Ethics in Dispute Resolution and Law, Why Mindfulness Tends to Foster Ethical Behavior, *Tex. L. Rev.*, Vol. 50, 2009, 501.
42. *Stulberg, J.B.*, Facilitative versus Evaluative Mediator Orientations: Piercing the Grid Lock, *Florida State University Law Review*, Vol. 24, no. 4, 1997, 992.
43. *Waldman, E. A.*, "The Evaluative-Facilitative Debate in Mediation: Applying the Lens of Therapeutic Jurisprudence." *Marquette Law Review*, vol. 82, №1, 1998, 161, 165-166.
44. *Wolski B.*, An Ethical Evaluation Process for Mediators: A Preliminary Exploration of Factors Which Impact Ethical Decision-Making, *Law in Context*, Vol. 35, №1, 2017, 65, 71-72, 74.
45. *Zumeta Z.*, "Facilitative Mediator Responds", *Journal of Dispute Resolution*, vol. 2000, no. 2, 2000, 337.